ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Salim MART

BAHÇE VE HASANBEYLİ (OSMANİYE) HALKININ KULLANDIĞI DOĞAL BİTKİLERİN ETNOBOTANİK YÖNDEN ARAŞTIRILMASI

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

ADANA, 2006

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BAHÇE VE HASANBEYLİ (OSMANİYE) HALKININ KULLANDIĞI DOĞAL BİTKİLERİN ETNOBOTANİK YÖNDEN ARAŞTIRILMASI

Salim MART
YÜKSEK LİSANS TEZİ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

Bu tez …./...../…... Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından Oybirliği/Oyçokluğu İle Kabul Edilmiştir.

İmza.....…… İmza.....…. imza.....……

Yrd.Doç.Dr. Necaattin TÜRKMEN Prof. Dr. Atabay DÜZENLİ Yrd.Doç.Dr. Ercan NALBANTOĞLU

DANIŞMAN ÜYE ÜYE

Bu tez Enstitümüz Biyoloji Anabilim Dalında hazırlanmıştır.

Kod No

Prof. Dr.Aziz ERTUNÇ
Enstitü Müdürü

Bu Çalışma Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi Tarafından Desteklenmiştir.

Proje No:FEF2004YL22

- **Not:** Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BAHÇE VE HASANBEYLİ (OSMANİYE) HALKININ KULLANDIĞI DOĞAL BİTKİLERİN ETNOBOTANİK YÖNDEN ARAŞTIRILMASI

Salim MART

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Necattin TÜRKMEN

Yıl: 2006, Sayfa: 59

Jüri : Yrd. Doç. Dr. Necattin TÜRKMEN

Prof. Dr. Atabay DÜZENLİ

Yrd. Doç. Dr. Ercan NALBANTOĞLU

Bu araştırma, Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) halkının kullandığı doğal bitkileri belirlemek amacıyla, 2004-2006 yılları arasında yapılmıştır.

Bölge halkıyla yapılan görüşmeler sonucunda 33 familya ve 69 cinse ait 79 taksonun çeşitli amaçlar için (gıda, ilaç, ev eşyası, süs eşyası, kereste, boya, inançsal) kullanıldığı saptanmıştır.

Halkın kullandığı endemik ve nadir bitkilerden; *Centaurea haradjianii*, *Chaerophyllum libanoticum, Micromeria fruticosa* subsp. *barbata, Thymus eigii* VU; *Alcea apterocarpa*, *Crateagus aronia* var. *minuta*, *Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri* LRlc; *Alnus glunitosa* subsp. *antitaurica* LRnt; *Ferula amanicola* EN ve *Silene confertiflora* DD tehlike sınıflarına girmektedir.

Cruciata taurica türünün maya olarak kullanımı ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Anahtar Kelimeler : Etnobotanik, Bahçe, Hasanbeyli, Tıbbi Bitkiler.

ABSTRACT

MSc THESIS

AN ETHNOBOTANICAL INVESTIGATION OF THE NATURAL PLANTS USING BY INHABITANTS IN BAHÇE AND HASANBEYLİ DISTRICTS OF OSMANİYE PROVINCE

Salim MART

DEPARTMENT OF BIOLOGY

INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

UNIVERSITY OF ÇUKUROVA

Supervisior : Assist. Prof. Dr. Necattin TÜRKMEN

Year: 2006, Pages: 59

Jury : Assist. Prof. Dr. Necattin TÜRKMEN

Prof. Dr. Atabay DÜZENLİ

Assist. Prof. Dr. Ercan NALBANTOĞLU

This research was made for designating the naturel plants using by Bahçe and Hasanbeyli (Osmaniye) people in 2004-2006.

At the end of the interviews with region people, a total of 79 species belong to 33 families and 69 genera were determined that these plants are used for different aims (food, medicine, house things, decoration things, paint and believes).

Endemic and rare plant species using of the region people, according to the IUCN Red List Categories, *Centaurea haradjianii, Chaerophyllum libanoticum, Micromeria fruticosa* subsp. *barbata* and *Thymus eigii* are VU; *Alcea apterocarpa, Crateagus aronia* var. *minuta* and *Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri* are LRlc; *Alnus glunitosa* subsp. a*ntitaurica* is LRnt; *Ferula amanicola* is EN; *Silene confertiflora* is DD.

The first time, *Cruciata taurica* is recorded that used for milk fermentation.

Key Words: Ethnobotany, Bahçe, Hasanbeyli, Medicinal Plants.

TEŞEKKÜR

Tez konumun seçiminden, yürütülmesine ve sonuçların değerlendirilmesine kadar karşılaştığım problemlerin çözümünde yol gösteren, tezin yazılması esnasında büyük emeği bulunan değerli hocam Yrd.Doç.Dr Necaattin TÜRKMEN' e sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sumaktan büyük onur duyarım.

Tez çalışmam boyunca bilgi ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Atabay DÜZENLİ' ye çok teşekkür ederim.

Arazi çalışmalarımda bana yardım ve eşlik eden değerli dostlarım Fahrettin MART ve Fatih MART' a çok teşekkür ederim.

Bahçe bölgesi gezilerimde rehberlik yapan Yakup ÇELİK arkadaşıma çok teşekkür ederim.

Tez yazım aşamasında yardımlarını esirgemeyen kuzenim İnci MART'a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER **SAYFA**

ÖZ.....I

ABSTRACT II

TEŞEKKÜR III

İÇİNDEKİLER IV

SİMGELER VE KISALTMALAR VII

ÇİZELGELER DİZİNİ VIII

ŞEKİLLER DİZİNİ IX

1.GİRİŞ 1

2.ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR 4

3.MATERYAL VE METOD 9

3.1. Araştırma Alanının Genel Özellikleri 9

3.1.1. Çalışma Alanının Jeolojisi 11

3.1.1.1. Paleozoyik 11

3.1.1.2. Mesozoyik 13

3.1.1.3. Senozoyik 13

3.1.1.4. Ofiyolitik Seri 14

3.1.2. Çalışma Alanının Toprak Yapısı 14

3.1.3 Çalışma Alanının İklimsel Özellikleri 16

3.1.3.1. Sıcaklık.....16

3.1.3.2. Yağış 16

3.1.3.3. Biyoiklimsel sentez 17

3.2. Materyalin Toplanması 17

4. BULGULAR VE TARTIŞMA 19

4.1. Bulgular 19

4.1.1. Adiantaceae 19

4.1.2. Amaranthaceae 19

4.1.3. Anacardiaceae 19

4.1.4. Aspidiaceae 20

4.1.5. Betulaceae 20

4.1.6. Boraginaceae 20

4.1.7. Campanulaceae ……..……...20
4.1.8. Carpifoliaceae ……..……21
4.1.9. Caryophyllaceae ……..……21
4.1.10. Compositae (Asteraceae) ……..……..21
4.1.11. Cruciferae (Brassicaceae) ……..……22
4.1.12. Cupressaceae ……..……23
4.1.13. Dioscoreaceae ……..……...23
4.1.14. Equisetaceae ……..……..23
4.1.15. Fagaceae ……..……23
4.1.16. Hypericaceae ……..……23
4.1.17. Hypolepidaceae ……..……24
4.1.18. Labiatae (Lamiaceae) ……..……...24
4.1.19. Leguminosae ……..……26
4.1.20. Liliaceae ……..……26
4.1.21. Malvaceae ...… …….....27
4.1.22. Plantaginaceae ……..……..27
4.1.23. Platanaceae ……..……28
4.1.24. Polygonaceae ……..……28
4.1.25. Ranunculaceae ……..……..28
4.1.26. Rhamnaceae ……..……28
4.1.27. Rosaceae ……..……..28
4.1.28. Rubiaceae …..……29
4.1.29. Scrophulariaceae ….. ……..……....30
4.1.30. Ulmaceae ……..……..……30
4.1.31. Umbelliferae ……..……..…30
4.1.32. Urticaceae ……..……..……31
4.1.33. Zygophyllaceae ……..……..……....31
4.2. Tartışma ……. 38
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER .....……....48
5.1. Sonuçlar ……48
5.2. Öneriler ……49

KAYNAKLAR.....…….51
ÖZGEÇMİŞ.....….....56
EKLER ……. 57

SİMGELER VE KISALTMALAR

Ch : Kamofit,

Ç.T : Çiçeklenme tarihi,

En. : Endemik,

E-S : Avrupa Sibirya bölgesi elementi,

Fl.Bl : Flora bölgesi,

Fot.: Fotoğraf,

G : Geofit,

H : Hemikriptofit,

I : De Martonne – Gottmen kuraklık indisi,

Ir-Tr : İran-Turan bölgesi elementi,

km. : Kilometre,

m. : Metre,

^{o}C : Santigrat derece,

P : Yıllık yağış ortalaması,

p : En kurak ayın yağışı,

Ph : Fanerofit,

subsp. : Alt tür,

T : Yıllık ortalama sıcaklık,

t : En kurak ayın ortalama sıcaklığı,

Th : Terofit,

var. : Varyete,

ÇİZELGELER DİZİNİ **SAYFA**

Çizelge 3.1. Bahçe Meteoroloji İstasyonuna ait 7 yıllık (1999-2005) sıcaklık ve yağış ortalamaları ……16
Çizelge 4.1. Tespit Edilen Taksonların Etnobotanik Kullanımları ……..32
Çizelge 4.2. Tespit Edilen Taksonların Habitatı, Yaşam Formu, Endemiklik Durumu, Ait Olduğu Fitocoğrafik Bölgeleri ve Çiçeklenme Tarihi ……40
Çizelge 4.3. Tespit edilen endemik ve nadir bitkilerin tehlike sınıfları ……47

ŞEKİLLER DİZİNİ **SAYFA**

Şekil 3.1. Araştırma alanının ombro-termik iklim diyagramı ……..17
Şekil 4.1. Familyalara ait takson sayıları ……. 38
Şekil 4.2. Taksonların kullanım amacına göre dağılımı …….……..39
Şekil 4.3. Taksonların flora bölgesine göre dağılımı ……46
Şekil 4.4. Taksonların hayat formları spekturumu ……46

1.GİRİŞ

Etnobotanik terimi, ilk kez 1896 yılında, bir biyoloji profesörü olan John W. Harshberger tarafından, lokal halkın doğa tarihinin araştırılmasını belirtmek için kullanılmaya başlanmış olup, basitçe "bitkilerin yerel halk tarafından kullanımı" olarak tanımlanmıştır. Ancak günümüzde sadece bitkilerin kullanımı değil, aynı zamanda niçin kullanıldığını ve yetişmesini anlamak, bitkilerin yetiştiği ortam şartlarının belirlenmesi konularına da odaklanmış olup etnobotanik terimi sürekli tanımlanmaktadır ve tanımı üzerinde kesin bir anlaşma yoktur (Cotton, 1996).

Etnobotanik çalışmalar, halk arasında bitkilerin geleneksel olarak sınıflandırılması, yönetimi ve kullanımı konusunda yapılan çalışmalardır. Etnobotanik çalışmalar; yalnızca insanlarla bitkilerin yüzyıllardan beri devam eden karşılıklı etkileşimlerini kaydetmekle kalmaz aynı zamanda bu etkileşimden doğan sonuçların, biyolojik çeşitliliğin korunması ve kırsal kesimde yaşayan halkın gelişiminde kullanılmasına da olanak verir (Özhatay ve ark., 1997).

İnsanlar bitkilerle sürekli etkileşim halindedir. Bitkiler en çok gıda ve ilaç olarak kullanılmakla beraber, yakıt, yapı malzemesi, süs eşyası, boya, büyü (inançsal) vb. amaçlar için de kullanılmaktadır.

Dünya üzerinde 750.000-1.000.000 arasında bitki türünün bulunduğu tahmin edilmektedir. Bunlardan 500.000 kadarı tanımlanıp isimlendirilmiştir. Her yıl 2000 kadar yeni tohumlu bitki türü tanımlanıp isimlendirilmektedir. Gıda elde etmek için yetiştirilen türler 3.000 civarındadır. Buna karşılık, gıda olarak kullanılan yabani bitki türü sayısı 10.000'nin üzerindedir. Türkiye'de kullanılan tıbbı bitkilerin miktarı en az 500 civarındadır. Bu sayının diğer ülkeler içinde geçerli olabileceği düşünülürse gerçekte kullanılan tıbbi bitki miktarının da 100.000 civarında olduğu tahmin edilebilir (Baytop, 1999).

Gıdasını avcılık ve toplayıcılık ile sağlayan tarih öncesi topluluklarında yabani bitkiler önemli bir yer alıyordu. Bitki ve hayvan yetiştirilmesine başlanmasıyla, beslenmede yabani bitkilerin öneminin azalmasına rağmen, özellikle kıtlık dönemlerinde halk, yabani bitkilerden yararlanmayı sürdürmüştür. Birçok yabani bitkinin toprak üstü kısmı veya kökleri sebze olarak kullanılmaktadır. Bazı

türler yemeklere koku ve tat vermek bazıları da çay olarak oldukça yaygın kullanılmaktadır (Baytop, 1999)

Anadolu halkının yabani bitkileri ilaç olarak kullanışı çok eski devirlere kadar uzanmaktadır. Hititler dönemi tıbbi tabletlerinde bulunan reçete formüllerinde kayıtlı bitki adları bunun bir kanıtıdır. Bu dönemlerde yabani bitkilerden yararlanıldığı gibi, bazı önemli tıbbi bitkiler, drog elde etmek için yetiştirilmekteydi. Ayrıca Hititler ve Bizans döneminde Anadolu'dan elde edilen bazı drogların dış ülkelere satıldığı da bilinmektedir. Kırsal bölgelerde, ilaç hazırlamak için genellikle çevrede yetişen veya yetiştirilen bitkiler kullanılmaktadır (Baytop, 1999).

Eskiden kumaş veya dokumaların boyanmasında genellikle bitkisel kökenli boyar maddeler kullanılmaktaydı. Yüzyıl kadar önce, boyar maddelerin sentetik olarak yapılma olanaklarının bulunması ve bunların ucuz olarak ticarete çıkartılması, bütün dünyada olduğu gibi memleketimizde de sentetik boyar maddelerin geniş bir oranda kullanılmasına neden olmuştur. Bununla beraber, Anadolu'nun bazı bölgelerinde bitkisel kökenli boyar maddeler halen kullanılmaktadır. Son yıllarda bitkisel boyar maddelere ilgi de artmıştır. Bunun başlıca nedeni bir çok bitkisel boyar maddenin renklerini ve parlaklıklarını uzun zaman korumalarıdır (Baytop, 1999).

Bitkilerin yapı malzemesi, yakıt ve süs eşyası olarak kullanımı geçmişten günümüze devam etmektedir. Özellikle kırsal kesimde yapı malzemesi olarak kullanımı çok yaygın olup, inançsal kullanımı da (çoğunlukla kadınlar tarafından) nazar başta olmak üzere değişik şekillerde yapılmaktadır.

Bahçe-Hasanbeyli (Osmaniye) bölgesi; ormanlık ve fundalık alanın fazla, kültür bitkilerini yetiştirme alanının çok az olduğu ve insanların çoğunlukla kırsalda yaşadığı bir bölgedir. Bu sebeple insanlar kültür bitkilerinden ziyade doğal bitkilerden faydalanma yolunu seçmişlerdir. Bu da, bölgede etnobotanik kültürün oluşmasına ve gelişmesine olanak sağlamıştır.

Yukarda sözü edilen konulardan dolayı ve aşağıdaki bilgilere ulaşabilmek için Bahçe-Hasanbeyli (Osmaniye) bölgesi araştırma alanı olarak seçilmiştir.

-Bölge halkının yörede hangi bitki türlerini, ne amaçla ve nasıl kullandığı hakkında bilgileri kayıt altına almak.

-Bölgede etnobotanik kullanımı olan bitkileri toplamak, sistematiğini, ekolojisini, floristik bölgesini vb. özelliklerini belirlemek.

-Bu bitkilerin endemiklik durumunu ve tehlike sınıflarını belirlemek.

-Bu bilgiler ışığında, halkımıza bitki kullanımında yardımcı olmak ve kullandığı bitkileri toplarken bu bitki türlerinin devamlılığını tehlikeye atmaması konusunda önerilerde bulunmak.

-Kullanımı belirlenen türlerin, bölge halkına ne gibi ekonomik ve sosyal getirileri olabileceği konusunda aydınlatıcı bilgiler ortaya koymak.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Yıldırımlı (1994), Bolu halk pazarında, ‘’Hodan’’ ve ‘’Galdirek’’ adı altında satılan bitkinin *Trachystemon orientalis* olduğunu belirlemiş, bu türün yayılışı ve sistematiği hakkında bilgi vermiştir.

Işık ve ark (1995), Afyon ilindeki bazı türlerin etnobotanik özelliklerini ele alarak; yörede 16 tahıl, 23 sebze ve 18 civarında meyve çeşidinin kültürü yapıldığını saptamışlardır. Ayrıca doğal olarak yetişen 37 kadar farklı bitki taksonunun çeşitli amaçlarla tüketildiğini kaydetmişlerdir.

Sayar ve ark (1995), Muğla ilinde 1992-1994 yıllarında gerçekleştirdikleri etnobotanik çalışmalarında, yörede yayılış gösteren bazı tıbbi ve aromatik bitkilerin listesinde, bitkilerin Türkçe isimleri ve sistematik durumu ile birlikte kullanılan kısımları da belirtilmiştir.

Bingöl (1995), Ankara’da bulunan aktar dükkanlarında satılan bitkisel drogları inceleyerek, drogların ve elde edilen bitkilerin Latince ve Türkçe isimleri, morfolojik özellikleri, içerikleri ve tedavide kullanılışlarını tablolar halinde vermiştir.

Ali (1999), Moradabad (Hindistan) bölgesinde halk veteriner ilaçları üzerine yaptığı çalışmada halk droglarında 45 bitki türünün evcil hayvanların hastalıklarında iyileştirici olarak kullanıldığını ve bu türlerin bilimsel ismini, yerel ismini, hangi hastalıklarda kullanıldığını, kullanım şeklini tespit etmiştir.

Pieroni (1999), Yukarı Lucca Province (İtalya) bölgesinde geleneksel tıbbi bitkiler ve iyileştirici yiyeceklerle ilgili yaptığı çalışmada aralarında kullanımı yaygın olmayan *Ballota nigra* besleyici koruma, *Lilium candidum* çiçek soğanları zona hastalığını tedavide, *Parmelia sp.* safra arttırıcı, *Crocus napotilanus* çiçeklerinin antiseptik olarak, *Prunus laurocerasus* sert çekirdekli meyvesi hipotansiyon için ve kestaneden şarap yapımında kullanıldığını tespit etmiştir. Birçok vahşi bitkinin salata olarak yendiği, kaynatılarak kan ve bağırsak temizleyici olarak, *Bryonia dioica* köklerinin siyatiğe karşı ve ayin bitkilerinin de nazara karşı kullanıldığını belirlemiştir. 120 türün Latince ismi, yerel ismi, kullanılan kısmı kullanım amaçları hakkında bilgi vermiştir.

Tuzlacı ve Erol (1999), Eğirdir (Isparta) tıbbi bitkiler üzerine yaptığı çalışmalarda 56 doğal ve 10 kültür bitkisi olmak üzere 66 türün böbrek taşı, ülser, hemoroit, romatizma, soğuk algınlığı ve diüretik olarak kullanıldığını tespit etmiştir.

Manganelli ve Tomei (1999), İtalya'nın Tuscan Archipelago bölgesinde 100 bitki türünün tıbbi amaçlı kullanıldığını ve bu türlerin Latince ismini, yerel ismini, kullanılan kısmını, kullanım amaçlarını belirlemiştir.

Ali-Shtayeh ve ark. (2000), Palestinian bölgesinde yaptığı etnobotanik çalışmada, 165 bitki türünün 21 tanesi deri hastalıklarını hafifletici, 17 tanesi üriner sistem hastalıkları, 16 tanesi sindirim sistemi ve 9 tanesinin diğer hastalıklara iyi geldiğini tespit etmiştir. Bitkileri popüler ve popüler olmayan şeklinde 2 gruba ayırmış, 59 türün kansere ve prostata karşı etkili olduğunun iddia edildiğini tespit etmiştir.

Bağcı (2000), 1994-1998 yılları arasında Aladağlar (Yahyalı-Kayseri) 'da yaptığı floristik çalışmada, bazı bitkilerin yöresel isimleri ve kullanım alanları derlenerek verilmiştir.

Ertuğ (2000), Orta Anadolu'da Aksaray ilinde çanak-çömlek öncesi Neolitik döneme ait Aşıklı yerleşmesine yakın modern bir köyde Geleneksel geçim ekonomisini konu alan etnoarkeolojik çalışmada 600'e yakın bitki örneği toplanmış ve 300'ü aşkın bitkinin köylülerce adlandırıldığı ve çoğunun kullanıldığı saptanmıştır.

Khasbagan ve Sheng (2000), Arhorchin Mongol çobanlarının gıda olarak kullandığı doğal bitkilerin etnobotanik bitkileri, yerel adı, kullanımları, karakteristik doğal özellikleri hakkında bilgi vermiştir.

Tuzlacı ve Tolon (2000), Şile'de (İstanbul) tıbbi bitkiler üzerine yaptığı çalışmada 35 doğal ve 8 kültür bitkisi olmak üzere 43 türün egzama, ciddi olmayan mide ve böbrek rahatsızlıkları, astım, öksürük, şeker hastalığı ve yaralarda kullanıldığını belirlemiştir.

Duran ve ark (2001), Balıkesir yöresinde doğal yayılış gösteren ve meyvelerinden yararlanılabilen bitki türleri ve bunların yöresel isimleri ile kullanım alanlarını belirlemiş; sonuçta alanda 37 tür, 15 alt tür olmak üzere toplam 52 taksonun etnobotanik amaçlı kullanıldığını tespit etmiştir.

Miraldi ve ark. (2001), Batı Azerbaycan (İran) Bölgesinde geleneksel yöntemlerle botaniksel droglar ve hazırlanışı üzerine yaptığı çalışmada; özellikle ağız yoluyla alınan doğal türleri ve bunların hazırlanışını, niçin kullanıldığını ve ne şekilde kullanıldığını belirtmiştir.

Tuzlacı ve Aymaz (2001), Gönen (Balıkesir) bölgesinde yaptığı araştırmada 73 doğal ve 11 kültür bitkisi olmak üzere 84 türün hemoroit, romatizma, mide ve böbrek rahatsızlıklarında kullanıldığını tespit etmiştir.

Fyrhquist ve ark. (2002), Tanzania'da *Terminalia* ve *Combretum* cinslerinin bazı türlerinin antimikrobiyal etkisi üzerine yaptığı çalışmada; *Combretum fragrans, Combretum molle, Combretum psidioides, Combretum zeyheri, Terminalia kaiserana* ve *Terminalia sericea* türlerinin çeşitli bakteri enfeksiyonları bel soğukluğu ve ishal semptomları ve hipertansiyon ve kansere karşı medikal uygulamaları olduğunu tespit etmiştir.

Pieroni ve ark. (2002), İtalya'nın kuzey Basilicata bölgesinde etnik Albanians'ın geleneksel tıbbi bitki kullanımı üzerine yaptığı araştırmada 54 taksonun iyileştirici olarak kullanıldığını ve bunların yerel adı, kullanım şekli, kullanılan kısmını tespit etmiştir.

Camejo-Rodrigues ve ark. (2003), Sera de Sao Mamede (Portugal) Natürel Parkında yaptığı çalışmada; 45 görüşmeciyle resmi olmayan görüşmeler yaparak 150'si tıp ve aromatik kullanım olmak üzere 165 kullanılan bitki tespit etmiş ve 98'i daha önce bulunmamış olmak üzere 224 popüler isim belirlemiştir. Ayrıca türlerin yerel adı, popüler kullanımları, kullanılan kısımları ve kullanım şekillerini belirlemiştir.

Fernandez ve ark. (2003), Bolivya'nın Potosi bölgesinin Bustillo ilinde tıbbi bitkilerin kullanımı ve kırsal topluluklarla ilgili yaptığı çalışmada; 56 yararlı bitki türü, bu türlerin yerel adları, kullanılan parçaları, popüler tıbbi kullanımlarını ve kullanım şekillerini belirlemiştir.

Giday ve ark. (2003), Etiyopya'da Zay insanlarının kullandığı tıbbi bitkiler üzerine yaptığı çalışmada; insanların tedavisinde ve çiftlik hayvanlarının rahatsızlıklarında 33 bitkinin kullanıldığını belirlemiştir. Ayrıca Zay insanlarının

bitkilerin kayıplarına rağmen hala tıbbi bitkilere bağlı olarak yaşadığını tespit etmiştir.

Hernandez ve ark. (2003), Zopotitlan de las Salinas (Meksika) köyü geleneksel tıpta kullanılan bazı bitkilerin etnobotanik ve anti bakteriyel özellikleri üzerine yaptığı çalışmada, 119 görüşmeciden 44 türün mide ve bağırsak hastalıklarını iyileştirmede kullanıldığı ve en çok hastalık sebebi olan 14 bakteri üzerine bu türlerin etkisini araştırarak bu bitkilerin kullanımını bilimsel olarak desteklediğini belirtmiştir.

Leonti ve ark. (2003), Macro ve Mayan enik gurupları (Meksika) arsındaki bitki kullanımları üzerine yaptığı çalışmada 123 türün kullanımının iki gurup arasında paylaşıldığı ve 62 türün her iki gurupta aynı kullanıma sahip 61 türün farklı kullanıma sahip olduğunu belirlemiştir.

Leporatti ve Ivancheva (2003), Bulgaristan ve İtalya'nın geleneksel tıbbında kullanılan bitkerin analizlerini ve karşılaştırmasını yaptığı çalışmada %80'den fazlasının benzer veya aynı hastalıkların tedavisinde, geriye kalan %20'sinin kullanımında farklılıklar olduğunu tespit etmiştir.

Long ve Li (2003), Çin'de Yao insanlarının kullandığı tıbbi bitkilerin etnobotanik çalışmasını yapmıştır. Bu çalışmada Yao insanları arasındaki tıbbi bitki doktorlarının verdiği bilgiler doğrultusunda onların yaşadıkları bölgeden 66 tür toplayıp; bunların kullanılış amaçları, kullanılan kısımları ve kullanılış şekilleri hakkında bilgi verilmiştir.

Cano ve Volpato (2004), Küba'da geleneksel tıp ve şifalı bitkiler üzerine yaptığı araştırmada Doğu Küba'da şifalı ot ve karışımları konusunda uzman 130 bilgili insanla görüşerek 170 bitki türü ve 199 kullanılan formül belirlemiştir. *Cocos nuctfera, Bidens pilosa, Cissus sicyoides, Erythroxylum, Stachytarpheta jamatcensis* türlerinin sık kullanıldığını tespit etmiştir.

Blanckaert ve ark. (2004), San Rafael Coxcatlan (Meksika) bölgesinde yaptığı çalışmada evlerin bahçelerinde 233 farklı bitki türünün % 65.7'sinin dekoratif, %29.6'sının yenilebilir ve %8.6'sı tıbbı kullanıma sahip olduğunu tespit etmiştir.

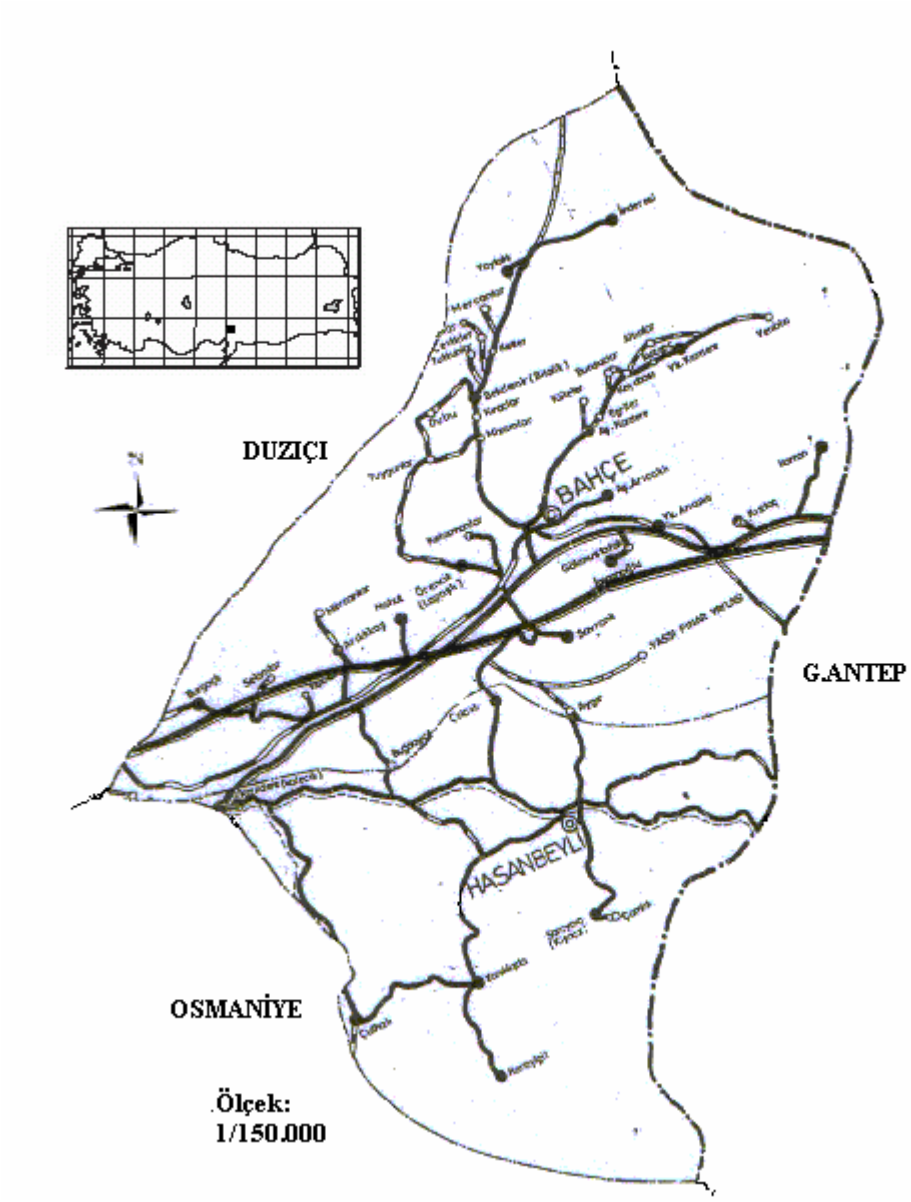
Jain ve ark (2004), Güney Rajasthan (Hindistan) bölgesindeki kabilelerin seksüel hastalıklarda ve doğum kontrolünde kullandıkları bitkilerle ilgili yaptığı çalışmada 33 familyaya ait 53 bitkinin kullanıldığını ve bunların yerel adı, habitatı çiçeklenme zamanı kullanılan parçası ve uygulanışı hakkında bilgi vermiştir.

Hanlidou ve ark. (2004), Thessaloniki (Kuzey Yunanistan) bölgesindeki geleneksel marketlerde 172 takson bulunduğunu ve bunların 133 taksonunun Yunan kökenli olduğunu ve bunların 93 tanesinin geçmişteki ismiyle satıldığını, buradan yola çıkarak bitki ticaretinin Yunan etnobotanik gelenekleri üzerine kurulduğunu tespit etmiştir.

3. MATERYAL VE METOD

3.1. Araştırma Alanının Genel Özellikleri

Çalışma alanımız Osmaniye İlinin Bahçe ve Hasanbeyli ilçelerinden oluşmaktadır ve tamamen C6 karesinde yer almaktadır (Harita 3.1.).

Harita 3.1. Çalışma Alanını Gösteren Harita (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünden değiştirilmiştir, 1996)

Bahçe İlçesi: Osmaniye'nin 35 km. kadar doğusundadır. İlçe, güneyden Hasanbeyli, batıdan Osmaniye, kuzeyden Düziçi ilçeleri ile, doğudan ise Gaziantep ve Kahramanmaraş illeri ile sınırlandırılmıştır. İlçe 180 kilometrekare yüz ölçümü ile Osmaniye ilinin en küçük ilçelerindendir. Bu alan içerisinde kent merkezi dışında 15 adet köy yerleşmesi bulunmaktadır. Bahçe'de 2000 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Merkez 18.411 kişi, Arıcaklı 279 kişi, Arıklıkaş 641 kişi, Aşağıarıcaklı 300 kişi, Aşağıkaradere 359 kişi, Bekdemir 1.299 kişi, Burgaçlı 679 kişi, Gökmustafalı 258 kişi, İnderesi 290 kişi, Kaman 512 kişi, Kızlaç 637 kişi, Nohut 432 kişi, Örencik 298 kişi, Savranlı 224 kişi, Yaylalık 462 kişi ve Yukarıkaradere 1.317 kişi olmak üzere toplam 26.398 nüfus yaşamaktadır. Bahçe, küçük tepelikler ve dağlık bir yapıya sahiptir. En yüksek dağı Gökçedağ'dır. İlçede tarım alanı 5.225 hektar (%29,2), orman ve fundalık alan 8.895 hektar (%49,4), çayır-mera alanı 575 hektar (%3,1) ve tarım dışı arazi ise 3311 hektar (%18,3)'dır (DPT, 2000). %49,4'lük ormanlaşma oranı ile Osmaniye ilinin Hasanbeyli'den sonra en yüksek ormanlık alan yüzdesine sahip ilçesidir.

Hasanbeyli ilçesi: Çalışma alanımızın diğer kısmı olan Osmaniye'nin Hasanbeyli ilçesi , Çukurova'yı doğuya bağlayan Nurdağı geçidi üzerinde bulunmaktadır. Amanos dağının doğu yamaçlarında bulunan ilçenin doğusunda Fevzipaşa kasabası ve İslahiye ilçesi, batısında Osmaniye ili ve Hacı dağı, kuzeyinde Bahçe ilçesi, kuzey batısında Düziçi ilçesi bulunmaktadır. Belli başlı Gökçedağı, Şimşek tepesi ve Göktepe bölgeleri bulunmaktadır. Yüzölçümü 13.108 hektardır ve rakımı 768m.'dir. Yapılan son nüfus sayımına göre ilçedeki yerleşim yerleri ve nüfusları, Merkez (4.776 kişi), Çolaklı (427 kişi), Çulhalı (199 kişi), Kalecik (467 kişi), Karayiğit (664 kişi), Sarayova (366 kişi) ve Yanıkkışla (212 kişi) köyleri olmak üzere toplam 7 yerleşim yeri ve 7.101 nüfustan oluşmaktadır.

Hasanbeyli ilçesi de dağlık ve tepelik bir yapıdadır. İlçede tarım alanı 3.806 hektar (%29), orman ve fundalık alan 8.602 hektar (%65,6), çayır-mera alanı 75 hektar (%0,5) ve tarım dışı arazi ise 625,5 hektar (%4,9)'dır (DPT, 2000). Bu verilerden de anlaşılacağı gibi burası %65,6 ormanlaşma oranı ile Osmaniye'nin tarım alanı en az ve ormanlık-fundalık alanın en fazla bulunduğu ilçesidir.

3.1.1. Çalışma Alanının Jeolojisi

Çalışma alanımızda Paleozoyik, Mesozoyik ve Tersiyer yaşlı kayaç birimleri, yerleşim yaşı Üst Kretase olan ofiyolitik seri ile Kuvaterner yaşlı alüvyonlar yer almaktadır. Çalışma alanımızla ilgili detaylı bilgiler aşağıda verilmiştir (Sarıfakıoğlu, 19993).

3.1.1.1. Paleozoyik

Amanos antiklinalinin çekirdek kısımlarında Prekambriyen'den Devoniyen içlerine kadar devam eden Paleoziyik bir istif bulunmaktadır. Çalışma alanında, bu istife ait kayaç birimleri olarak Kardere Formasyonu, Kızlaç Formasyonu, Akçadağ Grubu, Bahçe Formasyonu, Kırtaş Kuvarsit Üyesi ve Hasanbeyli Formasyonu yüzeyler vardır. Paleozoyik yaşlı bu istif, Amanos Grubu Karbonatları tarafından örtülüdür.

Kardere Formasyonu: Bahçe-Karabaldır Fayı'nın kuzeyinde, Kardere dolayında başlıca kuvarsitten oluşan Kardere Formasyonu mostra vermektedir. Aşınmaya dayanıklı olduklarından yüksek dağ zirvelerini oluşturur. Kuvarsitlerin aşınma yüzeyi kahverengi-koyu gri, taze kırık yüzeyi açık gri renklidir. Sert, köşeli kırıklı ve orta-kalın katmanlıdır. Kuvarsitler, yer yer şeyl ve metekumtaşı seviyeleri ile ardalanmalıdır. Birimin kalınlığı 2200 metredir. Birimin en tipik özelliği tabaka yüzeylerinde ripple-markların ve akıntı izlerinin gözlenmesidir. Metekumtaşı ve yeşilimsi gri renkli şeyl düzeylerinde iz fosiller bulunmaktadır. Kardere Formasyonunda saptanan Cruziana sp. ve Ruzophycus sp. ile Alt Ordovisiyen yaşını vermiştir. Kardere Formasyonundan derlenen kaya örneklerinin mikroskopta incelenmesi sonucu; kuvarsit, metekumtaşı ve metekumtaşı ile ardalanma yapan, fillosilikatlardan oluşan (şeyl) ince seviyeler gözlenmiştir. Bu da, ilksel kayaçta tane farklılıklarının olduğunu ve metamorfizma derecesinin (basıncının) metekumtaşından kuvarsite doğru arttığını göstermektedir.

Kızlaç Formasyonu: Bahçe İlçesi'nin doğusunda, Kızlaç köyü civarında Kardere Formasyonu üzerinde uyumlu olarak Kızlaç Formasyonu bulunur. Kızlaç

Formasyonu'nun egeme litoloji birimi, kahverengi, yeşilimsi, gri, ince katmanlı şeyl olup mor, gri renkli, kalın katmanlı kuvarsit, metekumtaşı ve orta-kalın katmanlı kumtaşı ile ardalanmalıdır. Kızlaç Formasyonu'nda bulunan Clymenalla aff. Babiselli, Bergeran ile Üst Ordovisiyen yaşı vermiştir.

Akçadağ Grubu: Bahçe-Kömürler kara yolu boyunca, Yarıkkaya Mahallesi ve Alikayası Tepe civarında, altındaki ve üzerindeki birimlerle uyumlu Akçadağ Grubu bulunur. Aşınma yüzeyi kırmızımsı bordo renkli kuvarsit, kumtaşı ve şeyl ardalanmasından oluşur. Birimin kalınlığı 575 metredir. Kuvarsitler, sert, köşeli-kırıklı ve orta-kalın katmanlıdır. Yer yer çatlaklı bir yapı sunarlar. Bazen bu çatlaklar, ikincil kuvars dolguludur. Akçadağ Grubu Brachiapod faunasına ait fosillere dayanarak Alt Silüriyen yaşı vermiştir.

Bahçe Formasyounu: Bahçe İlçesi'nin kuzeyinde ve güneyinde mostra veren Bahçe Formasyonu, altındaki Kardere Formasyonu ve üzerindeki Hasanbeyli Formasyonu ile diskordanslıdır. Bahçe Formasyonu dilingen ve kahverengi-grimsi yeşil şeyl, sleyt ve bunlarla ardalanan kahverengi kumtaşından oluşur. Birimin kalınlığı 200-500 metre arasında değişir. Bahçe Formasyonuna yaş verebilecek fosil bulunamamıştır. İstifsel konumundan Üst Silüriyen yaşı verilmiştir.

Kırtaş Kuvarsit Üyesi: Gökçedağ Tepesi'nin güneyinde, aşınma yüzeyi kahverengi, sert, köşeli-kırıklı, orta-kalın katmanlı metekumtaşı ve kuvarsitlerden oluşan Kırtaş Kuvarsit Üyesi bulunmaktadır. Daha yaşlı birimler üzerinde açılı diskordanslıdır. Birimin kalınlığı 200 metredir. Hasanbeyli Formasyonu ile konkordan ve dereceli geçişli olduğundan Kırtaş Kuvarsit Üyesi'ne Devoniyen yaşı verilmiştir.

Hasanbeyli Formasyonu: Kırtaş Kuvarsit Üyesinin gelişmediği kesimlerde daha yaşlı birimleri açılı diskordansla örter. Hasanbeyli Formasyonu, aşınma yüzeyi kahverengi, taze kırık yüzeyi açık mavimsi gri, sert, orta katmanlı rekristalize kireçtaşı, yer yer mermer ve aşınma yüzeyi kahverengi, taze kırık yüzeyi koyu gri, sert, kıymıksı-kırıklı, ince katmanlı sleyt içerir. İnceleme alanında birimin kalınlığı 200 metredir. Hasanbeyli Formasyonuna ait birimlerin içerisinde saptanan Erlandia sp. Pseudavermiporella sp. Bryozoa sp.gibi fosillerle Devoniyen yaşı vermiştir.

3.1.1.2 Mesozoyik

Sahada gözlenen Mesozoyik yaşlı karbonat kayaları "Amanos Grubu" olarak adlandırılmıştır.

Amanos Grubu: Amanos Grubu'na ait karbonat kayaları, Bahçe İlçesi'nin doğu-kuzeydoğusunda ve Hasanbeyli İlçesi'nin civarında yüzeylemektedir. Ayrıca Bölük Tepe ve Kocagöz Tepe'de, ofiyolitik serinin bölgeye yerleşmesi sırasında tabandan kopardığı karbonat kaya blokları bulunmaktadır. Karbonat kayalar, başta mikritik kireç taşı olmak üzere dolomitik kireçtaşı ve dolomit şeklindedir. Aşınma yüzeyi mavimsi gri, açık gri, beyazımsı renkli karbonat kayaları, sert, orta-kalın katmanlı, yer yer çatlaklı kırıklıdır. Bazen bu çatlak kırıklar ikincil kalsit veya aragonit tarafından doldurulmuştur. Az miktarda, değişik çapta karstik erime boşlukları bulunmaktadır. İstifin kalınlığı 150-200 metredir. Amanos Grubu'nda bulunan fosillerden yararlanarak Üst Triyas'tan Üst Kretase'ye kadar sürdüğü sonucuna varılmıştır.

3.1.1.3. Senozoyik

Alanda, Tersiyer yaşlı birimler olarak Paleosen-Eosen yaşlı Hacıdağ Formasyonu ve Miyosen yaşlı Kızıldere formasyonu, Kuvaterner yaşlı alüvyon bulunmaktadır.

Hacıdağ Formasyonu: Kalecik Barajı ve Şahinkaya Tepe civarında yüzeylemektedir. Üzerindeki Miyosen yaşlı Kızıldere Formasyonu ile diskondanslıdır. Hacıdağ Formasyonu , ince katmanlı kumtaşı, kiltaşı, kireçtaşı, ardalanmalı seviye ile başlamakta ve bazen bunlara konglomera bantları eşlik etmektedir. Birbiriyle ardalanan ince katmanlı, kiltaşı bantlı kumtaşı, kireç taşı ile devam etmektedir. Bunlar da ince-orta katmanlı, yer yer çört yumruları içeren plaketli kireç taşlarına geçiş göstermektedir. Birimin kalınlığı 800 - 850 metre civarındadır.

Kızıldere Formasyonu: Arazide geniş bir alanda yüzeyleyen Kızıldere Formasyonu, ofiyolitik seriyi diskordansla örter. Kırmızı renklidir ve yumuşak bir

topografya sunar. Çoğunlukla konglomera içermektedir. Konglomera seviyeleri yer yer yamaç molozu görünümü sunmaktadır. Konglomeralar, üste doğru kumtaşı ve şeyl ardalanmalı seviyelere geçiş yapar. Bu detritik birimlerin üzerinde 20-60 metre kalınlıkta resifal kireçtaşı mercekleri bulunmaktadır. Yaklaşık 100-150 metre kalınlığındaki konglomera seviyeleri, kireç taşı parçaları, radyolarit parçaları, serpantinit parçaları, bazalt kaya parçaları içermektedir.

Alüvyon: Alanda, Kuvaterner yaşlı alüvyonlar Horuçayı Dere, Bilalik Dere ve Buğdaycık Dereleri boyunca gelişmişlerdir. Bu genç birimler, yaklaşık 12 kilometrekarelik bir alanı kaplar. Alüvyonlar, paleozoyik yaşlı birimlere, mesozoyik yaşlı karbonatlarla, ofiyolitik seriye ait kayaçlarla ve miyosen yaşlı Kızıldere Formasyonu ile dokanaklıdır. Belli bir derecelenme ve istiflenme sunmayan alüvyonları, irili-ufaklı taneler oluşturur. Genellikle serpantinit, diyabaz, radyolarit, bazalt, kireçtaşı, şist ve kuvars parçalarından oluşan çakıllar gözlenmiştir.

3.1.1.4. Ofiyolitik Seri

Ofiyolotik seri allokton bir birim olduğundan yerleşiminden önceki tüm birimlerle tektonik dokanaklıdır ve içerisindeki farklı kaya birimleri arasındaki birincil ilşkilerde korunamamıştır. Ofiyolitik serinin üzerinde diskordan olarak Miyosen yaşlı Kızıldere Formasyonu bulunur. Bahçe ilçesi civarında, yaklaşık 52 kilometrekarelik bir alan kaplayan ofiyolitik seri kuzey- güney istikameti boyunca gözlenmiştir. Kayaç birimleri olarak ileri derecede serpantinize olan harz burjit ve dunit, kümülatik gabro, diyabaz daykları ve örtü sedimanları olarak radyolarit ile sileksit tespit edilmiştir.

3.1.2. Çalışma Alanının Toprak Yapısı

Çalışma alanımızda görülen toprak tipleri aşağıda sıralanmıştır (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1996):

Aluviyal Topraklar: Bu topraklar akarsular tarafından depolanan materyaller üzerinde oluşan A, C profili genç topraklardır. Mineral bileşimleri ile jeolojik

periodlarda yer alan toprak gelişimi sırasındaki erozyon ve birikme devirlerine bağlı olup heterojendir.

Aluviyal topraklar bünyelerine veya bulundukları bölgelere yahut evrim devrelerine göre sınıflandırılır. Bunlardan üst toprak alt toprağa belirsiz olarak geçiş yapar. İnce bünyeli ve taban suyu yüksek olanlarda düşey geçirgenlik azdır. Yüzey nemli ve organik maddece zengindir. Alt toprakta hafif seyreden bir indirgenme olayı hüküm sürer. Kaba bünyeliler iyi drene olduğundan yüzey katları çabuk kurur.

Koluviyal Topraklar: Dağlık ve tepelik arazilerin eteklerinde dar vadi tabanlarında yer çekimi ve küçük akıntılarla sürüklenmiş zerre büyüklüğüne göre aluviyallerdeki gibi sıralanmamış birikintiler koluviyal toprakları oluşturur. Koluviyal toprakların oluşumunda organik madde birikimi ve ayrışma işlemleri etkindir. Ana madde yumuşak kireç, sert kireçtaşı, şistler, serpantin yada bunlardan oluşmuş toprak gövdelerinden taşınmıştır. Buna göre kireçli, kireçsiz kaba veya ince bünyeli olabilir. Kısacası taşındıkları materyale göre toprak özellikleri değişir.

Organik Topraklar: Profilinde yüksek derecede organik madde muhtevasına sahip olan topraklardır. Mineral topraklar da organik maddeye sahiptir. Fakat bunun miktarı eseriden başlamak üzere % 20-25'e kadar çıkabilir. Organik topraklardan ise bu miktar profilindeki kil miktarına bağlı olarak % 20-25' den daha fazla olup %95'e kadar çıkabilir.

Kahverengi Orman Toprakları: Kahverengi orman toprakları yüksek kireç içeriğine sahip ana madde üzerinde oluşurlar. Profilleri A (B) C şeklinde olup holizonlar birbirine tedricen geçiş yaparlar. Bunlarda A horizonu çok gelişmiş olduğundan iyice belirgindir. Koyu kahverenginde ve dağılgandır. Gözenekli veya granüler bir yapıya sahiptir. Reaksiyonu genellikle kalevi bazen de nötrdür.

Kırmızı Akdeniz Toprakları: Kırmızı Akdeniz toprakları seki ve yüksek arazilerde kristal kireç taşı üzerinde oluşmuşlardır. 5YR'den daha kırmızı renkleri ile tipiktirler. Oluşumda kireç yıkanmış, sıcak kurak yaz döneminde yükseltgenmesiyle yerinde demir (3) oksit birikimi işlemleri etkindir. Organik madde hızlı ayrıştığından toprakta düşük seviyededir. Toprak gövdesi (AB), çoğunlukla doğrudan doğruya sert kireç taşı üzerinde oturur. Bazı hallerde arada ince, yumuşak kireç katı vardır.

Taşlılık ve kaya çıkışları yaygındır. Şiddetli aşınma etkinse toprak yalnız kaya çatlaklarında ve küçük çukurlarda bulunur.

3.1.3 Çalışma Alanının İklimsel Özellikleri

Araştırma alanına ait iklimsel veriler, Bahçe (650 m) ilçesinde 1999 yılından itibaren düzenli ölçülmeye başlanmıştır. Bu tarihten başlayarak 7 yıla ait ortalama sıcaklık ve yağış değerleri, Devlet Meteoroloji İşleri Müdürlüğü kayıtlarından alınmıştır (Çizelge 3.1).

Çalışma alanımız konum itibariyle yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçen Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Ancak alanın denizden yaklaşık 650 m. Yüksekte olması sıcaklık değerinin biraz düşmesine ve buna karşılık yağışın bir miktar artmasına yol açmaktadır.

Çizelge 3.1. Bahçe Meteoroloji İstasyonuna ait 7 yıllık (1999-2005) sıcaklık ve yağış ortalamaları.

Aylar	1. Ay	2. Ay	3. Ay	4. Ay	5. Ay	6. Ay	7. Ay	8. Ay	9. Ay	10. Ay	11. Ay	12. Ay	Yıllık
Sıc. (^oC)	6.7	6.5	10.2	14.0	18.3	22.6	25.5	25.6	23.1	18.4	11.1	6.9	15.7
Yağış (mm)	108	131	127	93	64	44	10	10	31	47	69	118	852

3.1.3.1. Sıcaklık

Araştırma alanının yıllık sıcaklık ortalaması 15.7 ^oC'dir. Aylık ortalama sıcaklık, şubat ayında en düşük (6.5 ^oC) ağustos ayında en yüksek (25.6 ^oC) yani en sıcak ayla en soğuk ay arasında 19.1 ^oC'lik bir fark vardır.

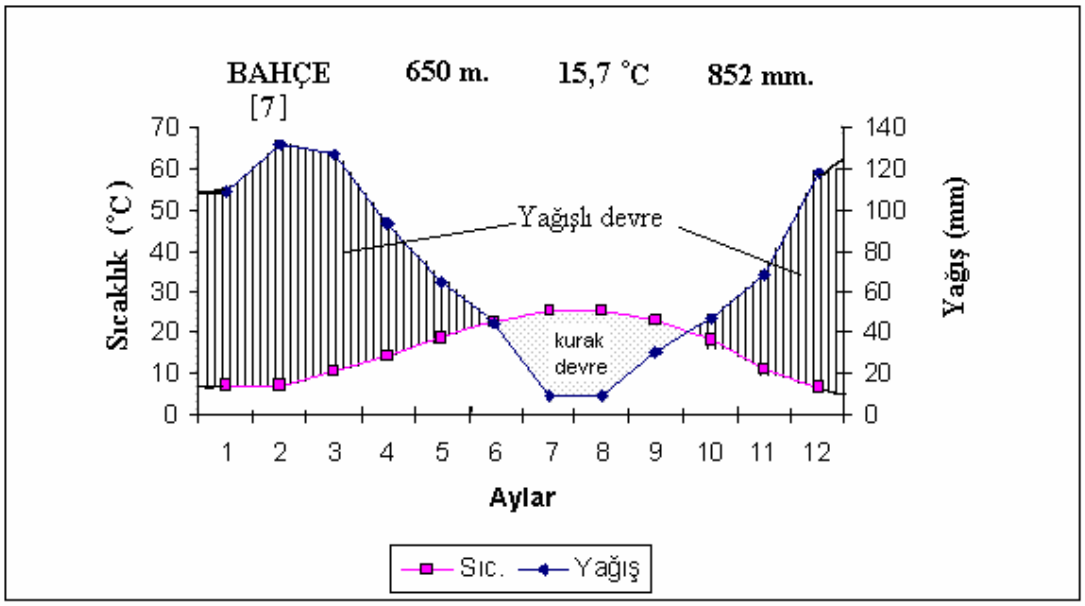
3.1.3.2. Yağış

Bölgede ortalama yıllık yağış miktarı 852 mm.'dir en çok yağış alan şubat ayı

(131 mm.) ile en az yağış alan temmuz ayı (10 mm.) arasındaki fark 121 mm. yağış farkı vardır. Mevsimsel olarak yıllık toplam yağışın %42'si kışın, %33'ü ilkbahar, %17'si sonbahar, %8'i de yazın düşmektedir. Buna göre araştırma alanımızdaki yağış rejimi tipi KİSY (1. Doğu Akdeniz Alt Değişkeni)'dir.

3.1.3.3 Biyoiklimsel Sentez

De Martonne-Gottman'ın (Akman, 1990) yıllık kuraklık tayininde kullandıkları Kuraklık İndisi formülünü (I= ((P/T+10)+(12p/t+10))/2) kullanarak çalışma alanı için elde ettiğimiz I değeri 18,26 olduğundan "**yarı kurak, nemli iklim tipi**"ne girmektedir.

Şekil 3.1. Araştırma alanının ombro-termik iklim diyagramı

3.2. Materyalin Toplanması

Osmaniye'deki Bahçe ve Hasanbeyli bölgesi, halkın çoğunun kırsalda yaşadığı bir bölge olduğu için, halk doğayla çok fazla etkileşim halindedir. Bölge

halkı bu etkileşim nedeniyle ve atalarından öğrendikleri yöntemlerle bir çok bitkiyi değişik amaçlar için kullanmaktadır.

Bu etnobotanik çalışmada konuyla ilgili veri toplanırken yarı planlanmış ve planlanmış görüşmeler ile anket metodu (Cotton 1996) kullanıldı. Planlanmış görüşmeler ve anket yöntemi uygularken bilgi alacağımız kişilere çoktan seçmeli şekilde konuyla ilgili sorular soruldu ve anket formu araştırmacı tarafından doldurudu. Yarı planlanmış görüşmeler ise bitkilerin kullanım yöntemleri hakkında bilgi almada araştırmacı tarafından kayıtlar tutularak yapıldı. Görüşme yapacağımız kişiler konuyla ilgili ve yörede uzun süredir yaşayan (yaşlı kişiler, lokman hekimler, halk hekimleri, çobanlar vb.) kişilerden seçildi. Bu kişilerden aldığımız bilgiler ışığında ve rehberliklerinde bitkilerin toplandıkları bölgeden bitki örnekleri alındı. Bilgi veren kişinin rehberliği sağlanamadığı durumlarda, toplanan örnekler kişiye gösterilerek onaylatıldı. Daha sonra toplanan ve onaylatılan örnekler preslenerek kurutulup, herbaryum örnekleri hazırlandı. Toplanan örneklerin bilimsel isimlendirilmesi Davis (1965-1985; 1988) ve Güner et. al. (2000)'e göre yapıldı.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Bulgular

Çalışma alanında etnobotanik kullanımı olan bitki familyaları ve bu familyalara ait taksonlar ile bunların toplandığı tarih, bölge, habitat ve kullanım amaçları aşağıdaki gibi tespit edilmiştir:

4.1.1. Adiantaceae

Pırpır Otu (*Adiantum capillus-veneris* L.): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünde 19.07.2004 tarihinde 620 m. rakımda su kenarından toplandı. Sancılı rahatsızlıklarda (mide ve bağırsak ağrılarında) kaynatılıp içilerek kullanılıyor.

4.1.2. Amaranthaceae

Kızılbacak (*Amaranthus retroflexus* L.) Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000-1050m. rakımda tarlalık alandan toplandı. Bu bitki sebze olarak yemek yapılarak kullanılıyor.

4.1.3. Anacardiaceae

Menengiç (*Pistacia terebinthus* L. subsp. *palaestina* (Boiss.) Engler): Bahçe ilçesi Nohut köyünden 02.07.2005 tarihinde 490 m. rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitkinin tohumları yenerek ve öğütülüp kahve yapılarak kullanılıyor.

Sumak (*Rhus coriaria* L.): Bahçe ilçesi Kızlaç köyünde 13.07.2004 tarihinde 800 m. rakımda makilik alandan toplandı. Baharat olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, yeşil biberle birlikte yemek yapılarak ta kullanılıyor. Bu türün yaygın olarak ticareti yapılıyor.

4.1.4. Aspidiaceae

Eğrelti (*Dryopteris filix-mas* (L.) Schott.): Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000 m. rakımda kayalık alanlardan toplandı. Bu bitki yaralara sarılarak harici şekilde yara iyileştirici olarak kullanılıyor.

4.1.5. Betulaceae

Zorkun, kızılağaç (*Alnus glunitosa* (L.) Gaertner subsp. *antitaurica* Yalt.): Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000-1050 m. rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitki çit yapımında ve çeşitli şekillerde kereste yapımında kullanılıyor.

4.1.6. Boraginaceae

Dindingana (*Anchusa azurea* Miller var. *azurea*): Hasanbeyli ilçesi Kişnaz köyünden 21.07.2004 tarihinde 650 m. rakımda tarlalık alandan toplandı. Bu bitkinin kökleri ezilip lapa yapılarak yaralara sarılıyor ve yara iyileştirici olarak kullanılıyor.

Kılıç Otu (*Cynoglossum officinale* L.):Bahçe ilçesi Arıklıkaş köyünden 02.07.2005 tarihinde 500 m. rakımda bahçelik alandan toplandı. Bu bitki yara ve iltihaplarda harici şekilde yara iyileştirici olarak kullanılıyor.

4.1.7. Campanulaceae

Kırtmaç (*Michauxia campanuloides* L'Herit. ex Aiton): Hasanbeyli ilçesi Gökçedağ dağından 13.07.2004 tarihinde 1000 m. rakımda taşlık alandan ve Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1050 m. rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitkinin kökü ve urtmek denilen toprak üstü kısmı yeniyor ve mantara iyi geldiği iddia ediliyor.

4.1.8. Carpifoliaceae

Telli Sultan (*Sambucus ebulus* L.): Hasanbeyli ilçesi Alman Pınarı yaylasından 30.08.2005 tarihinde 800 m. rakımda nemli alandan toplandı. Bu bitki sızı rahatsızlıklarında, yaprakları ısıtılıp sızlayan bölgeye bastırılmak suretiyle kullanılıyor.

4.1.9. Caryophyllaceae

Gıcı Pancar (*Silene confertiflora* Chowolh): Bahçe ilçesi Lapaşlı köyünden 18.07.2005 tarihinde 900 m. rakımda tarlalık alandan toplandı. Bu bitki ıspanağa benzer şekilde sebze olarak kullanılıyor.

4.1.10. Compositae (Asteraceae)

Çıtmık, Sakızlık (*Chondrilla juncea* L. var.*juncea*): Bahçe ilçesi yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000-1050 m. rakımda boş alanlardan toplandı.Bu bitkinin köklerinden çıkan sakız biriktirilmek sureti ile normal sakız gibi kullanılıyor.

Civan Perçemi (*Achillea biebersteinii* Atan.): Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1050 m. rakımda açık alanlardan toplandı. Bu bitki soğuk algınlığında çay olarak kullanılıyor. Bu türün aynı maksatla aktarlarda satıldığı da bilinmektedir.

Kaputkulak (*Centaurea haradjianii* Wagenitz): Bahçe ilçesi Lapaşlı köyünden 18.07.2005 tarihinde 850 m. rakımda yol kenarı ve makilik alandan toplandı. Bu bitkinin yaprakları asma yaprağı şeklinde sarma yapımında kullanılıyor.

Papatya (*Anthemis cotula* L.): Bahçe ilçesi Yaylalık köyünde 03.07.2005 tarihinde 1000 m. rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitki çay olarak kullanılıyor.

Sarı Papatya (*Anthemis tinctoria* L. var. *tinctoria*): Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000 m. rakımda açık alandan toplandı. Bu bitki çay olarak kullanılıyor.

Yayla Çiçeği, Ölmez Otu (*Helichrysum arenarium* (L.) Moench subsp. *aucheri* (Boiss.) Davis&Kuphicha): Bahçe ilçesi Kaman köyünden 02.07.2004 tarihinde 1300 m. rakımda kayalık alandan toplandı. Bu tür böbrek rahatsızlıklarında ve çay olarak kullanılmakla birlikte çiçeğinin uzun süre bozulmadan kalabilmesi sayesinde ev ve iş yerlerinde vazolara konarak süs eşyası şeklinde kullanımı da yaygındır.

Yayla Çiçeği, Ölmez Otu (*Helichrysum plicatum* DC. subsp. *plicatum*): Hasanbeyli ilçesi Gökçedağ dağından 13.07.2004 tarihinde 1400 m. rakımda kayalık alandan toplandı. Bu tür böbrek rahatsızlıklarında ve çay olarak kullanılmakla birlikte çiçeğinin uzun süre bozulmadan kalabilmesi sayesinde ev ve iş yerlerinde vazolara konarak süs eşyası şeklinde kullanımı da yaygındır.

Yayla Çiçeği, Ölmez Otu (*Helichrysum plicatum* DC. subsp. *polyphyllum* (Ledeb.) Davis&Kuphicha): Bahçe ilçesi Yukarıkaraderesi köyünden 04.07.2004 tarihinde 1200 m. rakımda boş ve kayalık alanlardan toplandı. Bu tür böbrek rahatsızlıklarında ve çay olarak kullanılmakla birlikte çiçeğinin uzun süre bozulmadan kalabilmesi sayesinde ev ve iş yerlerinde vazolara konarak süs eşyası şeklinde kullanımı da yaygındır.

Helichrysum cinsine ait üç taksonun farklı köylerde aynı yerel isimle ve aynı maksatlarla kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca yayla çiçeği diye kullanılan taksonların yerel toplayıcılar tarafından ticari maksatlı toplandığı tespit edilmiştir.

4.1.11. Cruciferae (Brassicaceae)

Goramaz (*Alyssum constelletum* Boiss.): Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000 m. rakımda makilik alanda toplandı. Bu bitki çay olarak kullanılıyor.

Ispatan (*Nastartium officinale* R. Br.): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünde 19.07.2004 tarihinde 620 m rakımda dere kenarından toplandı. Bu bitki 5. ve 6. aylarda taze olarak çiğ ve pişik şekilde yeniyor.

Toklu Başı (*Cardaria draba* (L.) Desv. subsp. *draba*): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünden 19.07.2004 tarihinde 680 m. rakımda ark kenarından toplandı. Bu bitkinin yaprakları yaralara sarılarak yara iyileştirici olarak kullanılıyor.

4.1.12. Cupressaceae

Ardıç (*Juniperus oxycedrus* L. subsp. oxycedrus): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünde 20.07.2004 tarihinde 750 m. rakımda, makilik alanda toplandı. Tohumları kaynatılıp hayvan ilacı olarak özellikle keçilerde kullanılıyor.

4.1.13. Dioscoreaceae

Sarmaşık (*Tamus communis* L. subsp. *communis*): Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000-1050 m. rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitkinin sızı ve romatizma rahatsızlıklarda kullanıldığı iddia ediliyor.

4.1.14. Equisetaceae

Ulama (*Equisetum ramossissimum* Desf.): Bahçe ilçesi Lapaşlı köyünden 18.07.2005 tarihinde 950 m. rakımda tarlalık alandan toplandı. Bu bitki böbrek rahatsızlıklarında kaynatılarak içilmek suretiyle kullanılıyor.

4.15. Fagaceae

Meşe (*Quercus cerris* L. var. *cerris*): Bahçe ilçesi İnderesi köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000 m. rakımda ormanlık alandan toplandı.Bu bitki yakıt olarak ve yaz aylarında balkonların üzerinde gölgelik olarak kullanılıyor.

4.1.16. Hypericaceae

Kantaron (*Hypericum thymifolium* Banks.&Sol.): Bahçe ilçesi Kaman köyünden 02.07.2004 tarihinde 1300 m. rakımda kayalık alandan toplandı. Bu bitki

de özellikle mide rahatsızlıklarında çay şeklinde kullanılıyor.

Kantaron (*Hypericum confertum* Choisy subsp. *stenobotrys* (Boiss.) Holmboe): Hasanbeyli ilçesi Çulhalı köyünden 19.07.2004 tarihinde 1200m. rakımda ormanlık alandan toplandı. Bu bitki özellikle mide rahatsızlıklarında çay şeklinde kullanılıyor.

Kantaron bitkisinin de ticari maksatlı toplandığı tespit edilmiştir.

4.1.17. Hypolepidaceae

Kırkparmak (*Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn): Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000-1050 m. rakımda orman kenarından toplandı. Bu bitki yaralara sarılarak harici şekilde yara iyileştirici olarak kullanılıyor.

4.1.18. Labiatae (Lamiaceae)

Ada Çayı (*Sideritis parfoliata* L. var. *condensata* Boiss.): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünde 07.08.2004 tarihinde 800 m. rakımda çalılık alanda toplandı.Bölgede çay şeklinde yaygın olarak kullanılmaktadır.Bu türün yaygın olarak aktarlarda ticareti yapılmasına karşın bölgede yalnız Karayiğit köyünde rastlanmış ve ticari maksatlı yaygın bir toplanmasına rastlanmamıştır.

Basur Otu (*Ajuga chamaepitys* (L.) Schreber subsp. *chia* (Schreber) Arcangeli var. *ciliata* Brig.): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünden 21.07.2005 tarihinde 700 m. rakımda bahçelik alandan toplandı. Bu bitki kaynatılıp içilmek suretiyle basur tedavisinde kullanılıyor.

Çay (*Calamintha sylvatica* Bromf. subsp. *ascendens* (Jordan) P.W. Ball): Hasanbeyli ilçesi Lapaşlı köyünden 18.07.2005 tarihinde 900 m. rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitki çay olarak kullanılıyor.

Dağçayı (*Sideritis syriaca* L. subsp. *nusairensis* (Post) Hub.-Mor.): Bahçe ilçesi Yukarıkaraderesi köyünden 04.07.2004 tarihinde 1500 m. rakımda kayalık ve boş alanlardan toplandı. Bu bitkinin suda kaynatılmak suretiyle çayı yapılıp içiliyor.

Bu türün bölgede yerel toplayıcılar tarafından ticari maksatlı yaygın bir şekilde toplandığı tespit edilmiştir.

Dağ Reyhanı (*Ziziphora capitata* L.): Bahçe ilçesi Arıklıkaş köyünden 02.07.2005 tarihinde 500 m. rakımda makilik alanda toplandı. Bu bitki öksürük ve boğaz ağrılarında kaynatılıp içilerek kullanılıyor.

Eşek Reyhanı, Elma Otu, Enme Otu, Kara Evrek (*Origanum syriacum* L. var. *bevanii* (Holmes) Letswuart): Bahçe ilçesi Kızlaç köyünden 13.07.2004 tarihinde 750 m. rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitki bölgede çok yaygın kullanıma sahip ve boğaz ağrıları için kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor. Bölge gezilerinde en popüler kullanıma sahip tür olarak gösterilebilecek sıklıkta bir kullanıma sahip olduğu ve gittiğimiz bir çok yerde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Gül Kekiği (*Thymus kotschyanus* Boiss. & Hohen. var. *glabrascens* Boiss.): Bahçe ilçesi Kaman köyünden 02.07.2004 tarihinde 1400 m. rakımda kayalık alandan toplandı. Bu bitkinin kurutulmuş yaprakları baharat olarak kullanılıyor.

Kekik (*Thymbra spicata* L. var. *spicata*): Hasanbeyli ilçesi Kişnaz köyünden 21.07.2004 tarihinde 760 m. rakımda makilik ve kayalık alandan toplandı. Bu bitkinin kurutulmuş yaprakları baharat olarak ve çay olarak kullanılıyor.

Kekik (*Thymus eigii* (M. Zohary&P.H. Davis) Jalas): Bahçe ilçesi İnderesi köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000 m. rakımda kayalık alandan toplandı. Bu bitkinin kurumuş yaprakları baharat ve çay olarak kullanılıyor.

Kertiş Kuyruğu: (*Micromeria myrtifolia* Boiss.&Hohen.): Bahçe ilçesi Kızlaç köyünden 13.07.2004 tarihinde 1200 m. rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitki özellikle Hasanbeyli ilçesinde kuru bitki çay olarak kullanılıyor. Bahçe ilçesine ait yerleşim yerlerinde bu türün kullanımına rastlanmamıştır.

Narpuz ,Yarpuz (*Mentha longifolia* (L.) Hudson, subsp. *longifolia*): Bahçe ilçesi Kızlaç köyünde 13.7.2004 tarihinde 930 m. rakımda su kenarında toplandı. Yemeklere naneye benzer katılarak baharat olarak kullanılmaktadır.

Oğul Otu (*Melissa officinalis* L. subsp. *inodora* (Bornm.) Bornm.): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünden 21.07.2005 tarihinde 650 m. rakımda yol kenarından toplandı. Bu bitki çay olarak kullanılıyor. Bu türün ticareti yapılıyor.

Par Yavşanı (*Teucrium polium* L.): Bahçe ilçesi Yukarıkaraderesi köyünde, 04.07.2004 tarihinde 1300 m. rakımda boş alanlarda toplandı. Şeker hastalığında ve küçük çocukların altını ıslatması durumlarında kaynatılarak içilmesi şeklinde kullanılıyor. Bu türde pazarlarda yerel toplayıcılar tarafından satılmaktadır.

Sancı Çayı, Şarşar Çayı, Naneli Çay (*Micromeria fruticosa* L. Druce subsp. *brachycalyx* P.H. Davis): Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000m. rakımda kayalık alandan toplandı. Bu bitki özellikle mide rahatsızlıklarında çay olarak kullanılıyor.

Sancı Çayı, Şarşar Çayı (*Micromeria fruticosa* (L.) Druce subsp. *barbata* (Boiss.&Kotschy) Davis): Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000 m. rakımda kayalık alandan toplandı. Bu bitki özellikle mide rahatsızlıklarında çay olarak kullanılıyor.

Sancı çayı adı ile kullanılan taksonlar bölgede yerel toplayıcılar tarafından ticari maksatlı da toplanmakta ve yerel pazarlarda satılmaktadır.

4.1.19. Leguminosae (Fabaceae)

Boruk Çalısı (*Spartium junceum* L.) Bahçe ilçesi Kızlaç köyünde 13.07.2004 tarihinde 790 m. rakımda makilik alandan toplandı.Bölgede süpürge yapılarak bahçe ve ahır temizliğinde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Yağlıcak, Yağılcak (*Ononis spinosa* L. subsp. *leiosperma* (Boiss.) Sirj.): Hasanbeyli ilçesi Kişnaz köyünde 21.07.2004 tarihinde 750 m. rakımda tarlalık alandan toplandı. Mart-Nisan aylarında taze bitki meyvaları toplandıktan sonra kavrularak yenmektedir.

4.1.20. Liliaceae

Demirdelen (*Asparagus acutifolius* L.): Bahçe ilçesi Taşova Köyünden 20.05.2005 tarihinde 470 m. rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitki kaynatılıp içilerek kalp rahatsızlıklarında kullanılıyor.

Köremen (*Allium ampeloprasum* L.): Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07. 2005 tarihinde 1000 m. rakımda makilik ve taşlık alandan toplandı. Bu bitki taze halde soğan gibi kullanılıyor.

Sincar (*Smilax aspera* L.): Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000-1050 m. Rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitki yara üzerine sarılarak harici şekilde yara iyileştirici olarak kullanılıyor.

Tavşan Topuğu (*Ruscus aculeatus* L. var. *angustifolius* Boiss.): Hasanabeyli ilçesi Kişnaz köyünden 21.07.2004 tarihinde 720 m. rakımda makilik alandan toplandı. Kökleri kaynatılıp suyu içilmek suretiyle böbrek taşı ve kum dökmek için kullanılıyor.

4.1.21. Malvaceae

Hatmi (*Alcea apterocarpa* (Fenzl) Boiss.): Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000 m. rakımda makilik alandan toplandı. Yerel adı belirlenemedi ancak kaynak kişinin şahsen göstermesiyle örnek alındı. Eskiden çamaşır yıkamada kullanılmaktayken günümüzde kullanımının pek yaygın olmadığı tespit edildi.

Kömeç (*Malva neglecta* Wallr.): Bahçe ilçesi İnderesi köyünden 03.07.2005 tarihinde 950 m. rakımda boş alandan toplandı. Bu bitki sebze olarak yemek yapılarak kullanılıyor.

Kömeç Çiçeği (*Alcea striata* (DC.) Alef. subsp. *rufescens* (Boiss.) Cullen): Hasanbeyli ilçesi Çolaklı köyünden 21.07.2005 tarihinde 600 m. rakımda bahçelik alandan toplandı. Bu bitki öksürük ve bronşitte kaynatılıp içilerek kullanılıyor.

4.1.22. Plantaginaceae

Kırksinir Otu (*Plantago major* L. subsp. *intermedia*): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünde 19.07.2004 tarihinde 650 m. rakımda bahçelik alandan toplandı. Yaralarda yara üzerine sarılarak yara iyileştirici olarak kullanılıyor.

4.1.23. Platanaceae

Çınar (*Platanus orientalis* L.): Bahçe ilçesi İnderesi köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000 m. rakımda dere kenarından toplandı. Bu bitki kereste olarak kullanılıyor.

4.1.24. Polygonaceae

Eşkimenek (*Rumex acetosella* L.): Bahçe ilçesi Lapaşlı köyünden 18.07.2005 tarihinde 900 m. rakımda tarlalık alandan toplandı. Bu bitkinin tazesi sebze gibi yenerek kullanılıyor.

Kayışkıran (*Polygonum aviculare* L.): Bahçe ilçesi Kızlaç köyünden 13.07.2004 tarihinde 750 m. rakımda bahçelik alandan toplandı. Bu bitki kaynatılıp içilmek suretiyle böbrek taşı ve böbrek rahatsızlıklarında kullanılıyor.

4.1.25. Ranunculaceae

Çınarcık (*Ranunculus sericeus* Banks&Sol.): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünden 21.07.2005 tarihinde 650 m. rakımda açık alandan toplandı. Bu bitki sızı ve yarada yaprağı ezilip harici olarak kullanılıyor.

4.1.26. Rhamnaceae

Karaçalı (*Paliurus spina-christi* Miller): Hasanbeyli ilçesi Çulhalı köyünde 21.07.2004 tarihinde 700 m. rakımda makilik alanda toplandı. Dikenleri batırılarak siğil tedavisinde faydalı olduğu iddia ediliyor. Mide rahatsızlıklarında kaynatılıp içiliyor. Tohumları yeniyor. Ayrıca bölgede nazarlık olarak inançsal kullanımı da yaygındır.

4.27. Rosaceae

Alıç (*Crateagus aronia* (L.) Bosc. ex DC. var. *minuta* Browicz): Bahçe ilçesi İndersi köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000 m. rakımda ormanlık alanda toplandı. Bu bitkinin meyveleri yeniyor.

Armut, Taş Armut (*Pyrus elaegnifolia* Pallas subsp. *kotschyana* (Boiss.) Browicz): Bahçe ilçesi İnderesi köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000 m. rakımda ormanlık alandan toplandı. Bu bitki meyve olarak kullanılıyor.

Böğürtlen (*Rubus sanctus* Schreber): Bahçe ilçesi Arıklıkaş köyünden 02.07.2005 tarihinde 490 m. rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitkinin meyveleri yeniyor ve kökleri kaynatılıp içilmek suretiyle kalp rahatsızlıklarında kullanılıyor.

Elma (*Malus sylvestris* Miller subsp. *orientalis* (A. Uglitzkich) Browicz var. *orientalis*): Bahçe ilçesi İnderesi köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000 m. rakımda ormanlık alandan toplandı. Meyveleri yenilerek kullanılıyor.

Kuşburnu (*Rosa canina* L.): Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000-1050 m. rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitkinin meyveleri çay yapılarak kullanılıyor.

Yemişen (*Crataegus monogyna* Jacg. subsp. *monogyna*): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünden 21.07.2005 tarihinde 650 m. rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitkinin olgun meyveleri yeniyor.

Yunus Eriği (*Prunus divaricata* Ledeb. subsp. *divaricata*): Bahçe ilçesi İnderesi köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000 m. rakımda ormanlık alandan toplandı.Bu bitkinin meyveleri yeniyor.

4.1.28. Rubiaceae

Kök Boya (*Rubia tinctorum* L.): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünden 21.07.2005 tarihinde 630 m. rakımda bahçelik alandan toplandı. Bu bitkinin kökleri kaynatılarak boya yapımında kullanılıyor.

Topacık (*Cruciata taurica* (Palas ex Willd.) Ehrend.:Bahçe ilçesi Yukarıkaraderesi köyünde 04.07.2004 tarihinde 1200 m. rakımda boş alanlarda toplandı. Tohumları ve yaprakları ezilerek, çıkarılan su keçi sütüne katılmak

suretiyle ‘’teleme’’ denilen bir tür peynirin yapımında maya olarak kullanılıyor. Bu türün maya etkisi alanda gözlenerek doğrulanmıştır.

4.1.29. Scrophulariaceae

Süpürge Otu (*Anarrhinum orientale* Bentham): Bahçe ilçesi Kızlaç köyünden 13.07.2004 tarihinde 750 m. rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitki süpürge yapılarak ev eşyası olarak kullanılıyor.

4.1.30. Ulmaceae

Dağdağan (*Celtis australis* L.): Bahçe ilçesi Taşova köyünden 20.05.2005 tarihinde 470 m. rakımda makilik alandan toplandı. Bu bitki kereste yapımında kullanılıyor.

4.1.31. Umbelliferae (Apiaceae)

Anason, Kömbe Otu (*Foeniculum vulgare* Miller): Hasanbeyli ilçesi Kişnaz köyünde 21.07.2004 tarihinde 750 m. rakımdan toplandı. Baharat olarak özellikle bölgede “Kömbe” diye tabir edilen bir çeşit kurabiyede yoğun olarak kullanılmaktadır.

Boğaz Zili (*Eryngium glomeratum* Lam.): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünden 21.07.2005 tarihinde 680 m. rakımda boş alanlardan toplandı. Bu bitki hayvanlardaki sancılı durumlarda kaynatılıp içirilerek hayvan ilacı olarak kullanılıyor. Aynı durumda insanlara da iyi geleceği iddia ediliyor.

***Chaerophyllum libanoticum* Boiss. & Kotschy:** Bahçe ilçesi Yaylalık köyünden 03.07.2005 tarihinde 1000-1050 m. rakımda sulak alandan toplandı. Yerel ismi tespit edilemedi ancak tazeyken sebze olarak yendiği tespit edildi ve kaynak kişi gözetiminde örnek alındı.

Çağşır (*Ferula amanicola* Hub.-Mor.): Hasanbeyli ilçesi Çulhalı köyünden 20.07.2004 tarihinde 1200 m. rakımda ormanlık alandan toplandı. Bu bitkinin kökleri

ineklerin yemine katılarak boğasamasında kullanılıyor. Ayrıca bu türün kurutulmuş kökleri aynı maksatla kullanılmak üzere Osmaniye'de aktarlarda satılmaktadır.

Dağ Sırası, Geyik Sırası (*Grammosciadium daucoides* DC.): Bahçe ilçesi Yukarıkarderesi köyünden örnek alındı. Bu bitkinin tohumları çeşitli yemeklerde baharat olarak kullanılmaktadır.

Gazyağı (*Sium sisarum* L. var. *lancifolium* (Bieb.) Thell.): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünden 19.07.2004 tarihinde 600 m. rakımda dere kenarından toplandı. Bu bitki 5. ve 6. aylarda taze olarak sebze gibi yeniyor.

Kemun, Kimyon (*Laser trilobun* (L.) Borkh.): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünden 21.07.2005 tarihinde 700 m. rakımda bahçelik alandan toplandı.Bu bitki baharat olarak kullanılıyor.

4.1.32. Urticaceae

Isırgan Otu, Isırgı (*Urtica dioica* L.): Hasanbeyli ilçesi Karayiğit köyünde 19.07.2004 tarihinde 650 m. rakımda yol kenarından toplandı. Bu bitki 5. ve 6. aylarda taze bitki toplanarak yemek yapımında kullanılıyor. Yaygın olarak suyu kaynatılıp içilmekte, kalp rahatsızlıklarına ve kansere iyi geldiği iddia ediliyor. Ayrıca bitkinin kaynatılan suyuyla saçlar yıkanıyor.

4.1.33. Zygophyllaceae

Çoban çökerten, Pıtırak (*Tribulus terrestris* L.): Hasanbeyli ilçesi Kişnaz köyünde 21.07.2004 tarihinde 750 m. rakımda bahçe içinden toplandı. Böbrek iltihaplarında böbrek rahatsızlıklarında kaynatılarak içilir. Çalışma alanının başka yerlerine kalp rahatsızlığı için de aynı şekilde kullanıldığı kaydedildi.

Bölgede etnobotanik kullanımı belirlenen bitki taksonlarının bilimsel adı, kullanım amacı, kullanılan kısmı ve kullanım şekli çizelge 4.1'de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Tespit Edilen Taksonların Etnobotanik Kullanımları

Yerel Adı	Latince Adı	Kullanım Amacı	Kullanılan Kısmı	Kullanım Şekli
	Chaerophyllum libanoticum	Sebze	Toprak üstü kısımları	Tazeyken sebze gibi yeniyor.
Ada çayı	*Sideritis parfoliata* var. *condensata*	Çay	Toprak üstü kısımları	Kaynamış sudan geçirilerek kullanılıyor.
Alıç	*Crateagus aronia* var. *minuta*	Meyve	Meyve	Olgun meyveler yeniyor.
Anason, Kömbe otu	*Foeniculum vulgare*	Baharat	Tohumları	Olgun tohumlar toz halinde kullanılıyor.
Ardıç	*Juniperus oxycedrus* subsp. *oxycedrus*	Hayvan İlacı	Tohumları	Olgun tohumlar kaynatılıp suyu keçilere içirilerek kullanılıyor.
Armut, Taş armut	*Pyrus elaegnifolia* subsp. *kotschyana*	Meyve	Meyve	Olgun meyveler yeniyor.
Basur otu	*Ajuga chamaepitys* subsp. *chia* var. *ciliata*	İlaç	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Boğaz zili	*Eryngium glomeratum*	Hayvan İlacı	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içirilmek suretiyle kullanılıyor.
Boruk Çalısı	*Spartium junceum*	Ev eşyası süpürge	Toprak üstü kısmı	Toprak üstü kısmı sonbaharda toplanarak süpürge yapılır.
Böğürtlen	*Rubus sanctus*	Meyve, İlaç	Meyve, Kök	Olgun meyveleri yeniyor ve kökleri kaynatılıp içilerek ilaç olarak kullanılıyor.
Civan perçemi	*Achillea biebersteinii*	İlaç	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Çağşır	*Ferula amanicola*	Hayvan İlacı	Kök	Öğütülmüş kökler yedirilerek kullanılıyor.
Çay	*Calamintha sylvutica* subsp. *ascendens*	Çay	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Çınar	*Platanus orientalis*	Kereste	Gövde, Dal	Ev eşyası yapımında çeşitli şekillerde kullanılıyor.

Yerel Adı	Latince Adı	Kullanım Amacı	Kullanılan Kısmı	Kullanım Şekli
Çınarcık	*Ranunculus sericeus*	İlaç	Yaprak	Yapraklar ezilip yaraya sarılarak kullanılıyor.
Çıtmık, Sakızlık	*Chondrilla juncea* var.*juncea*	Sakız	Kök	Kökten çıkan sıvı biriktirilip sakız gibi çiğneniyor.
Çoban çökerten,	*Tribulus terrestris*	İlaç	Toprak üstü kısmı	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Dağ çayı	*Sideritis syriaca* subsp. *nusairensis*	Çay	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Dağ reyhanı	*Ziziphora capitata*	İlaç	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Dağ sırası, Geyik sırası	*Grammosciadium daucoides*	Baharat	Tohum	Kuru tohumlar yemeklere ekleniyor.
Dağdağan	*Celtis australis*	Kereste	Gövde, Dal	Gerekli şekillerde kesilerek çit vb. yapılarda kullanılıyor.
Demirdelen	*Asparagus acutifolius*	İlaç	Yaprak	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Dindingana	*Anchusa azurea* var. *azurea*	İlaç	Kök	Kökleri ezilip lapa yapılarak yaralara sarılmak suretiyle kullanılıyor.
Eğrelti	*Dryopteris filix-mas*	İlaç	Yaprak	Yaralara Sarılmak suretiyle kullanılıyor.
Elma	*Malus sylvestris* subsp. *Orientalis* var. *orientalis*	Meyve	Meyve	Olgun meyveler yeniyor.
Eşek reyhanı, elma otu, enme otu, kara evrek	*Origanum syriacum* var. *bevanii*	İlaç, Çay	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle boğaz ağrılarında ve çay olarak kullanılıyor.
Eşkimenek	*Rumex acetosella*	Sebze	Toprak üstü kısımları	Çiğ olarak yeniyor.

Yerel Adı	Latince Adı	Kullanım Amacı	Kullanılan Kısmı	Kullanım Şekli
Gazyağı	*Sium sisarum* var. *lancifolium*	Sebze	Toprak üstü kısımları	5. ve 6. aylarda taze bitki çiğ yeniyor.
Gıcı pancar	*Silene confertiflora*	Sebze	Yaprak	Ispanağa benzer şekilde sebze olarak kullanılıyor.
Goramaz	*Alyssum constelletum*	Çay	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Gül kekiği	*Thymus kotschyanus* var. *glabrascens*	Baharat	Yaprak	Kurutulmuş yapraklar kullanılıyor.
Hatmi	*Alcea apterocarpa*	Ev Eşyası	Toprak üstü kısımları	Eskiden çamaşırda kullanılıyormuş.
Isırgan otu, ısırgı	*Urtica dioica*	İlaç, Sebze	Toprak üstü kısımları	Taze bitki yemek ve kaynatılıp suyu içilerek ilaç olarak kullanılıyor.
Ispatan	*Nastartium officinale*	Sebze	Toprak üstü kısımları	Taze bitki çiğ ve pişik yeniyor.
Kantaron	*Hypericum thymifolium*	İlaç	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Kantaron	*Hypericum confertum* subsp. *stenobotrys*	İlaç	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Kaputkulak	*Centaurea haradjianii*	Sebze	Yaprak	Yaprakları asma yaprağına benzer şekilde kullanılıyor.
Karaçalı	*Paliurus spina-christi*	İlaç, Meyve, inançsal	Tohumları, Dikenleri, Dikenli dalları	Dikenleri siğillere batırılarak, tohumları kaynatılıp içilerek, taze tohumları yenilerek, dikenli dallar nazarlık olarak kullanılıyor.
Kayışkıran	*Polygonum aviculare*	İlaç	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.

Yerel Adı	Latince Adı	Kullanım Amacı	Kullanılan Kısmı	Kullanım Şekli
Kekik	*Thymbra spicata* var. *spicata*	Baharat Çay	Yaprak	Kurutulmuş yapraklar demleme şeklinde çay, yemeklere katılarak baharat olarak kullanılıyor.
Kekik	*Thymus eigii*	Baharat, Çay	Yaprak	Kurutulmuş yapraklar kullanılıyor.
Kemun, Kimyon	*Laser trilobun*	Baharat	Tohum	Öğütülmüş tohumlar kullanılıyor.
Kertiş kuyruğu	*Micromeria myrtifolia*	Çay	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Kılıç otu	*Cynoglossum officinale*	İlaç	Yaprak	Yaralara Sarılmak suretiyle kullanılıyor.
Kırk parmak	*Pteridium aquilinum*	İlaç	Yaprak	Yaralara Sarılmak suretiyle kullanılıyor
Kırksinir otu	*Plantago major* subsp. *intermedia*	İlaç	Yaprakları	Yaralara Sarılmak suretiyle kullanılıyor.
Kırtmaç	*Michauxia campanuloides*	Sebze	Kök, Urtmek	Çiğ olarak yeniyor.
Kızılbacak	*Amaranthus retroflexus*	Sebze	Taze dalları	Sebze olarak yemek yapılıp yeniyor.
Kök boya	*Rubia tinctorum*	Boya	Kök	Kökler kaynatılarak boya yapımında kullanılıyor.
Kömeç	*Malva neglecta*	Sebze	Taze dalları	Sebze olarak yemek yapılıp yeniyor.
Kömeç çiçeği	*Alcea striata* subsp. *vufescens*	İlaç	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilerek kullanılıyor
Köremen	*Allium ampeloprasum*	Sebze	Toprak üstü kısımları	Soğan gibi kullanılıyor.
Kuşburnu	*Rosa canina*	Çay	Meyve	Kaynatılıp içilerek kullanılıyor.

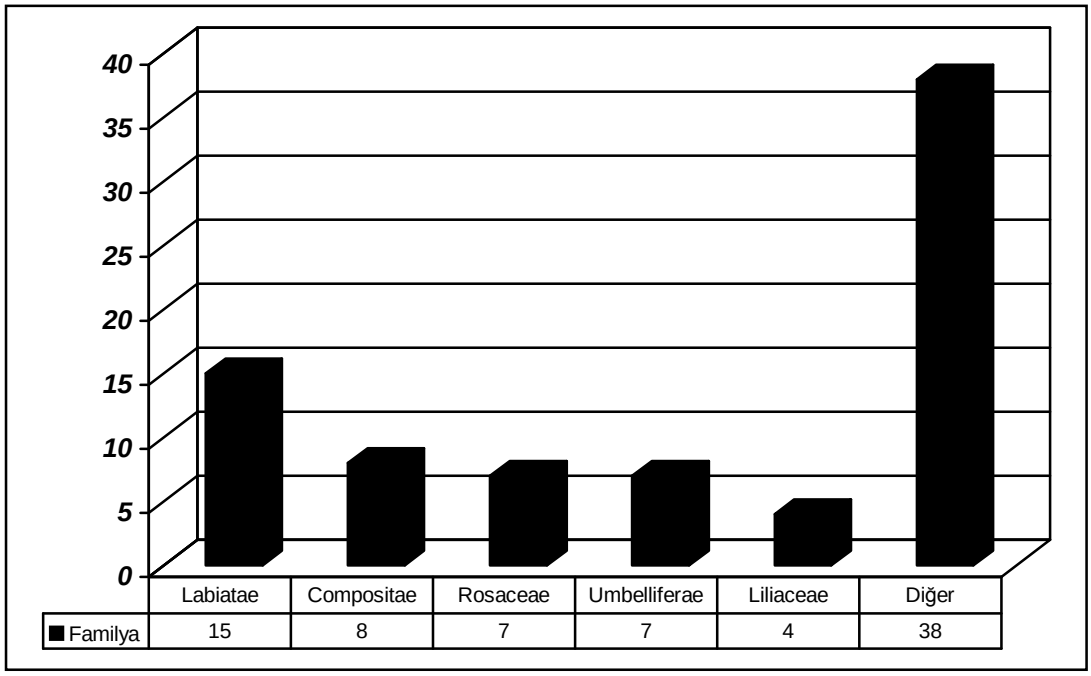
Yerel Adı	Latince Adı	Kullanım Amacı	Kullanılan Kısmı	Kullanım Şekli
Menengiç	*Pistacia terebinthus* subsp. *palaestina*	Yemek	Meyve	Olgun meyveler yeniyor ve öğütülerek kahve yapılıp içiliyor.
Meşe	*Quercus cerris* var. *cerris*	Yakıt, Gölgelik	Gövde, Dal	Soba yakıtı olarak ve Yapraklı dallar gölgelik yapmada kullanılıyor.
Narpuz Yarpuz	*Mentha longifolia* subsp. *longifolia*	Baharat	Yaprakları	Yapraklar yemeğe eklenerek kullanılıyor.
Oğul otu	*Melissa officinalis* subsp. *inodora*	Çay	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Papatya	*Anthemis cotula*	Çay	Çiçek	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Par Yavşanı	*Teucrium polium*	İlaç	Toprak üstü kısımlar	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Pırpır otu	*Adiantum capillus-veneris*	İlaç	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilerek kullanılıyor.
Sancı çayı, şarşar çayı	*Micromeria fruticosa* subsp. *barbata*	İlaç, Çay	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Sancı çayı, şarşar çayı, naneli çay	*Micromeria fruticosa* subsp. *brachycalyx*	İlaç, Çay	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Sarı papatya	*Anthemis tinctoria* var. *tinctoria*	Çay	Çiçek	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Sarmaşık	*Tamus communis* subsp. *communis*	İlaç	Kök	Taze kökten bir dilim kesilip harici kullanılır.
Sincar	*Smilax aspera*	İlaç	Yaprak	Yaralara Sarılmak suretiyle kullanılıyor.
Sumak	*Rhus coriaria*	Baharat	Tohumları	Kurutulmuş tohumlar ezilerek kullanılıyor.
Süpürge otu	*Anarrhinum orientale*	Ev Eşyası süpürge	Toprak üstü kısımları	Toprak üstü kısmı sonbaharda toplanarak süpürge yapılır.
Tavşan topuğu	*Ruscus aculeatus*	İlaç	Kök	Kökleri kaynatılıp İçilerek kullanılıyor.

Yerel Adı	Latince Adı	Kullanım Amacı	Kullanılan Kısmı	Kullanım Şekli
Telli sultan	*Sambucus ebulus*	İlaç	Yaprak	Isıtılmış yapraklar sızlayan vücut bölgelerine bastırılarak kullanılıyor.
Toklu başı	*Cardaria draba* subsp. *draba*	İlaç	Yaprak	Yaralara sarılarak kullanılıyor.
Topacık	*Cruciata taurica*	Peynir Mayası	Tohumlu dallar	Ezilerek çıkan su yeni sağılmış süte katılarak kullanılıyor.
Ulama	*Equisetum ramossissimum*	İlaç	Toprak üstü kısımları	Kaynatılıp içilmek suretiyle kullanılıyor.
Yağlıcak, Yağılcak	*Ononis spinosa*	Sebze	Taze bitki (Mart-Nisan)	Kavrularak yemek yapılıyor.
Yayla çiçeği, ölmez otu	*Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri*	İlaç, Çay, Süs	Çiçek	Çiçekleri kaynatılıp içilmek suretiyle çay ve ilaç, demet yapılıp asılaraktan süs olarak kullanılıyor.
Yayla çiçeği, ölmez otu	*Helichrysum plicatum* subsp. *plicatum*	İlaç, Çay, Süs	Çiçek	Çiçekleri kaynatılıp içilmek suretiyle çay ve ilaç, demet yapılıp asılaraktan süs olarak kullanılıyor.
Yayla çiçeği, ölmez otu	*Helichrysum plicatum* subsp. *polyphyllum*	İlaç, Çay, Süs	Çiçek	Çiçekleri kaynatılıp içilmek suretiyle çay ve ilaç, demet yapılıp asılaraktan süs olarak kullanılıyor.
Yemişen	*Crataegus monogyna* subsp. *monogyna*	Meyve	Meyve	Olgun meyveler yeniyor.
Yunus eriği	*Prunus divaricata* subsp. *divaricata*	Meyve	Meyve	Olgun meyveler yeniyor.
Zorkun, kızılağaç	*Alnus glunitosa* subsp. *antitaurica*	Kereste	Gövde, Dal	Gerekli şekillerde kesilerek kullanılıyor.

4.2. Tartışma

Yapılan arazi çalışmaları sonucunda 33 familyaya ve 69 cinse ait toplam 79 takson saptanmıştır. Bu taksonların 76 (%96.2)'sı Spermatophyta (Tohumlu bitkiler), 3 (%3.8)'ü Pteridophyta (Eğreltiler) bölümlerine aittir. Spermatophyta bölümünden 1 takson Gymnosperm (Açık tohumlu), 75 takson Angiosperm (Kapalı tohumlu) sınıfına aittir. Angiosperm sınıfına giren taksonlardan 5 tanesi Monokotil (Tek çenekliler), 70 tanesi de Dikotiledon (Çift çenekliler) alt sınıfına girmektedir.

Familyalardan en fazla taksonu 15 taksonla Labiate familyası, 8 taksonla Compositae familyası, 7 taksonla Umbelliferae ve Rosaceae familyaları içermektedir (Şekil 4.1.).

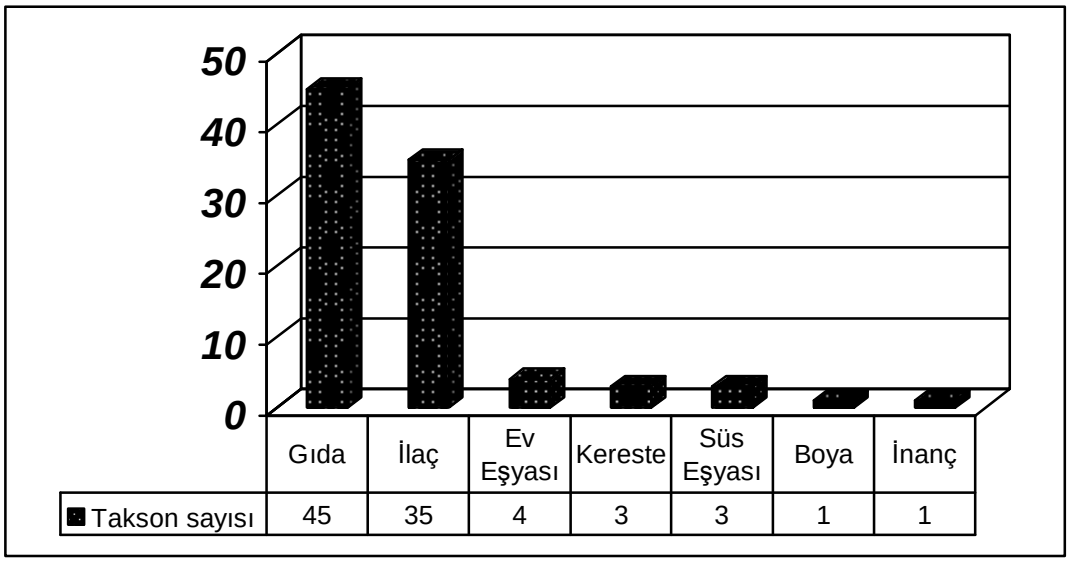

Şekil 4.1. Familyalara ait takson sayıları.

Çalışma alanımızda doğal bitkilerin en çok gıda (45 takson) ve ilaç (35 takson) amaçlı kullanıldığı bunlardan sonra sırasıyla ev eşyası (4 takson), kereste (3 takson), süs eşyası (3 takson), boya (1 takson) ve inançsal olarak (1 takson) kullanımların geldiği belirlenmiştir. Bu taksonlardan ölmez otlarının ilaç-gıda-süs; karaçalının ilaç-gıda-inançsal; eşek reyhanı, böğürtlen, ısırgan otu ve sancı çaylarının

ilaç-gıda olmak üzere birden fazla amaç için kullanıldıkları için Şekil 4.2.'de kullanılan takson sayısı 92 görünmektedir.

Beslenme ve sağlık, halkın temel gereksinimi olduğu için doğal bitkilerin kullanımı da bu alanlarda yoğunlaştığı söylenebilir. Bu yüzden yerli (Sayar ve ark (1995), Tuzlacı ve Erol (1999), Duran ve ark (2001)) ve yabancı (Pieroni (1999), Khasbagan ve ark (2000), Long ve Li (2003), Cano ve Volpato (2004)) araştırıcılar çalışmalarında ağırlıklı olarak gıda ve ilaç amaçlı kullanılan bitkilere yer vermiştir.

Şekil 4.2. Taksonların kullanım amacına göre dağılımı

Çalışmalarımızda bölgede kullanımını tespit ettiğimiz bazı bitki türlerinin literatürlerle karşılaştırıldığında (Baytop, 1999; Asımlıgil, 1997) daha önceden kullanımlarının kayıtlı olmadığı gözlenmektedir. Bunlar, gıda olarak kullanılan Çay (*Calamintha sylvutica* subsp. *ascendens),* Dağ Sırası (Geyik Sırası) (*Grammosciadium daucoides*), Gıcı Pancar (*Silene confertiflora*), Goramaz (*Alyssum constelletum*), Kaputkulak (*Centaurea haradjianii*), Kırtmaç (*Michauxia campanuloides*), Kızılbacak (*Amaranthus retroflexus*) ve *Chaerophyllum libanoticum ;* ilaç olarak kullanılan Boğaz Zili (*Eryngium glomeratum*), Çağşır (*Ferula amanicola*), Çınarcık (*Ranunculus sericeus*), Dindingana (*Anchusa azurea* var. *azurea*) Kömeç Çiçeği (*Alcea striata* subsp. *rufescens*) ve Toklu Başı (*Cardaria*

draba subsp. *draba*) ; ev eşyası olarak kullanılan Süpürge Otu (*Anarrhinum orientale*) ve maya olarak kullanılan Topacık (*Cruciata taurica)* türleridir. Topacık (*Cruciata taurica)* türünün maya olarak kullanımı ilk kez bu çalışmayla kayıt altına alınmıştır.

Çalışma alanımızda kullanımını tespit ettiğimiz türlerin habitatı, yaşam formu, flora bölgesi, çiçeklenme tarihi ve endemiklik durumu ile ilgili veriler Çizelge 4.2' de yer almaktadır.

Araştırma alnındaki bu tespitlere göre taksonlardan 22 (%27,8)'si Akdeniz, 10 (%12,7)'u İran-Turan, 3 (%3,8)'ü de Avrupa-Sibirya flora bölgelerine aittir; 44 (%55,7)'ü ise çok bölgeli veya floristik bölgesi bilinmemektedir. (Şekil 4.3.). Akdeniz elementlerinin baskın oluşu (%27,8) araştırma bölgesinin Akdeniz bitki coğrafyası bölgesinde yer almasının bir sonucudur. Araştırma alnımıza komşu olan Amanos Dağlarının Dörtyol-Erzin kesiminde Türkmen ve Düzenli (1997) tarafından yapılan floristik bir çalışmada Akdeniz elementleri %29,8'lik bir oranda tespit edilmiştir. Bu değerlerden de anlaşılacağı gibi bölgedeki Akdeniz elementlerinin hakimiyeti etnobotanik kullanıma da yansımıştır.

Çizelge 4.2. Tespit Edilen Taksonların Habitatı, Yaşam Formu, Endemiklik Durumu, Ait Olduğu Fitocoğrafik Bölgeleri ve Çiçeklenme Tarihi

Bitkinin adı	Habitatı	Yaşam Formu	Fl.Bl	Ç.T	En.
Achillea biebersteinii	Coniferus ormanları, stepte, Kuru yerler, Kayalık yamaçlar Tarla kenarı 350-450m.	H	Ir-Tr	5-9	
Adiantum capillus-veneris	Kireç taşı yarıkları, süngertaşı zengin toprakların üzerinde1-800 m.	H			
Ajuga chamaepitys subsp*. chia* var. *ciliata*	Çalılık, otlak, çakıllı yer, *Artemisia* step, ekilmemiş tarlalar, killi kenarlar 1000-2400 m.	Th		5-8	
Alcea apterocarpa	Maki, taşlı yamaçlar, tarlalar 780-1800 m.	H	Ir-Tr	5-8	En.
Alcea striata subsp*. vufescens*	Uçurum tarlalar, taşlık yerler 1-1000 m.	H		5-7	

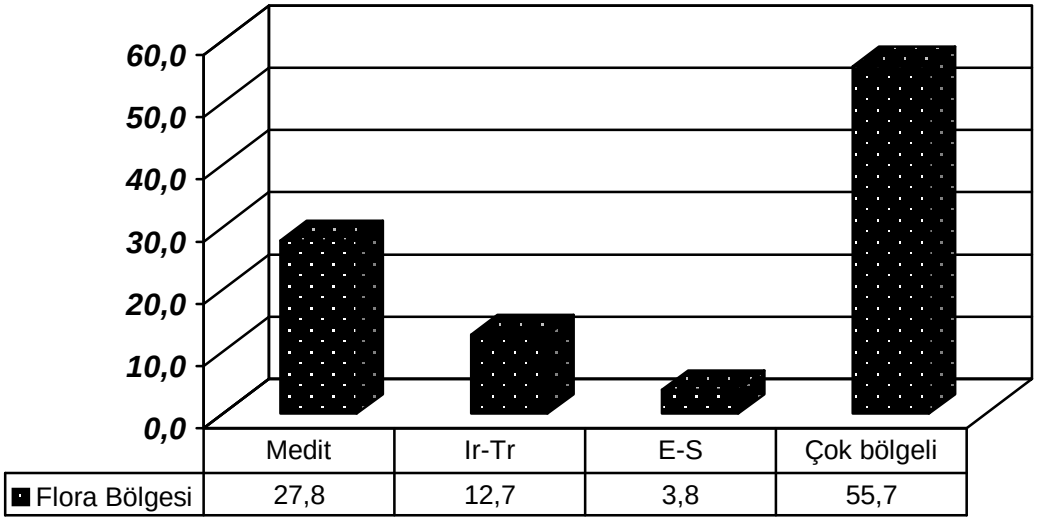
Bitkinin adı	Habitatı	Yaşam Formu	Fl.Bl	Ç.T	En.
Allium ampeloprasum	*Pinus brutia* ormanları, maki, çalılık çakıllı ve kayalık yamaç, zeytin korulukları, yol kenarı, yıkıntılar, kumlu kıyılar 1-1300 m.	G	M	5-6-7	
Alnus glunitosa subsp. *antitaurica*	Yaprak döken çalı ve ormanlar su kenarı 300-1600 m.	Ph	EM	4	En.
Alyssum constelletum	Step ve boş kalmış tarlalar 700-2500 m.	H		6-7	
Amaranthus retroflexus	Yol kenarı, nemli bölgeler ve kültüre alınmış topraklar 1-1900 m.	Th		5-7	
Anarrhinum orientale	Kayalık ve sık kayalık (kalkerli) yamaçlar ve stepler 150-2100 m.	H	Ir-Tr	4-5 7-8	
Anchusa azurea var. *azurea*	Tarlalar, kuru stepler 1-2500 m.	H		4-7	
Anthemis cotula	Çayır yol kenarı açık alanlar kumluk alan 1- 1300 m.	Th		6-7	
Anthemis tinctoria var. *tinctoria*	Step tarlalar sık çalılıklar kireç yerler 1-1830 m.	H		5-9	
Asparagus acutifolius	Pinus ormanları, maki, bozuk yerler, kum yığınları, yol kenarı 1-1525 m.	Ph	M	8-9	
Calamintha sylvutica subsp. *ascendens*	Çalılık, Kayalık 1-900 m.	H		8-9	
Cardaria draba subsp. *draba*	Kültüre alınmış bölgeler 1-1300 m.	H		4-5	
Celtis australis	Açık kayalık yamaçlar, sık çalılık ve ormanlık 50-100 (1000) m.	Ph	M	3-4 (5)	
Centaurea haradjianii	450-600 m. rakımlarda.	H	EM	6	En.
Chaerophyllum libanoticum	Gölgelik akarsu kenarları 300-2000 m.	H	EM	7-8	
Chondrilla juncea var.*juncea*	Kayalık ve taşlı bölgeler, boş tarlalar 150-2700 m.	H		7-9	
Crataegus monogyna subsp. *monogyna*	Yamaçlar, maki, Quercus çalılıkları, karışık ormanlar, yol kenarı 1-1800(2000)m.	Ph		4-6	

Bitkinin adı	Habitatı	Yaşam Formu	Fl.Bl	Ç.T	En.
Crateagus aronia var. *minuta*	Kumtaşı, volkanik kayalar ve kireçtaşlı yamaçlar 600-1300 m.	Ph	EM	5-6	En.
Cruciata taurica	Kuru kayalıklar, taşlı yerler, step, çalılık 300-3300 m.	H	Ir-Tr	3-7	
Cynoglossum officinale	Abies ve fagus ormanları, yaprak döken çalılıklar, taşlık kireç taşlı yamaçlar, çayırlar, kum tepeleri 500-2100 m.	H	E-S	4-7	
Dryopteris filix-mas	Abies- fagus ormanları, kayalık geçitler 1000-1100 m.	G			
Equisetum ramassissimum	Akarsu kenarları, nemli çayırlar, çakıllı sahiller 1-1900 m.	H			
Eryngium glomeratum	Kayalık bölgeler, çimenlik, süngertaşı taşlıklar, bozulmuş step 1-1600m.	H		7-9	
Ferula amanicola	Karışık ormanlar 1600-1650m.	H	EM	6-7	
Foeniculum vulgare	Kuru yamaçlar, pinus ormanları, nehir kıyısı, tarla kenarı, deniz kenarı düzlükten 1200 m.	H		5-9	
Grammosciadium daucoides	Taşlı yamaçlar, nemli çayırlar 1200-2400 m.	H	Ir-Tr	5-6	
Helichrysum arenarium subsp. *aucheri*	Kuru, kalkerli yada kumlu topraklar, step, kum yığınları 250-3200 m.	H	Ir-Tr	5-8	En.
Helichrysum plicatum subsp. *Polyphyllum*	*Abies cilicica* ormanları, kayalık yamaçlar, step ve taşlıklar 1500-2800 (3500) m.	H		6-8	
Helichrysum plicatum subsp. *Plicatum*	Açık pinus nigra ve *Abies cilicica* ormanları, çalılık, kayalık yamaçlar 1400-2850 m.	H		6-8	
Hypericum confertum subsp. *stenobotrys*	Pinus ve cedrus ormanı, *Quercus* çalılıkları 590-1930 m.	H		6-7	
Hypericum thymifolium	*Pinus* ormanları, maki ve kayalık bölgeler 120-600 m.	Ch		6-10	

Bitkinin adı	Habitatı	Yaşam Formu	Fl.Bl	Ç.T	En.
Juniperus oxycedrus	Pine ağaçlıkları, meşe çalılıkları, maki 1-1300 (1800) m.	Ph			
Laser trilobum	Conifer ormanları ve çalılıklar, maki, kayalıklar su kenarı 1-1800 m.	H		5-7	
Malus sylvestris subsp. *Orientalis* var. *orientalis*	Ormanlar, karışık çalılıklar, kayalık yamaçlar, akarsu kenarı, tarla kenarı 150-2000 m.	Ph		4-5	
Malva neglecta	Step, tarlalar, yol kenarı, nemli yerler 1-2000 m.	Th		5-8	
Melissa officinalis subsp. *inodora*	Ormanlar, maki, kayalık yamaçlar, taşlıklar, akarsu kenarı, açık alanlar, yol kenarı 1-800 m.	H	M	6-7	
Mentha longifolia subsp. *longifolia*	Akarsu kenarı, bataklık 600-2300 m.	H		6-8	
Michauxia campanuloides	Kayalık yamaçlar, kuru açık taşlı bölgeler 10-1700 m.	H	M	5-8	
Micromeria fruticosa subsp. *barbata*	Kayalık yamaçlar 90- 1830 m.	Ch	EM	6-8	
Micromeria fruticosa subsp. brachycalyx	Kayalık kireç taşlı yamaçlar, harabeler 90-1830 m.	Ch	E M	6-8	
Micromeria myrtifolia	Kayalık yamaçlar ve yarıklar (sık kireçtaşı), Pinus brutia orman açıklıklar, maki, çimenlik 1-900 m.	Ch	EM	5-7	
Nastartium officinale	Akarsu, gölet ve hendek kenarları 1-1650 m.	H	M	3-7	
Ononis spinosa subsp. *leiosperme*	Taşlı yamaçlar, üzüm bağları, kültüre alınmış alanlar 1-2250 m.	H l		5-8	
Origanum syriacum var. *bevanii*	Kalkerli kayalar ve yamaçlar, kısmi gölgelikler 200-2700 m.	H	E M	5-10	
Paliurus spina-christi	Geçit, ırmak vadileri, orman açıklıkları, nemli bölgeler 1-1400 m.	Ph		5-7	
Pistacia terebinthus subsp. *palaestina*	Kayalık yamaç, maki, *Pinus brutia* ormanları 50-1500 m.	Ph	EM	3-5	

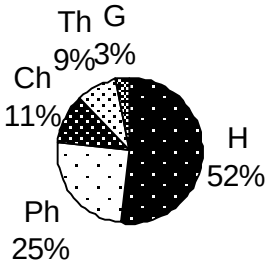
Bitkinin adı	Habitatı	Yaşam Formu	Fl.Bl	Ç.T	En.
Plantago major subsp. *intermedia*	Pinus ormanı, sulanmış tarlalar, hendekler, bataklık, kayalık dağ yamacı, tuzlu habitatlar 1-2200 m.	H		4-9	
Platanus orientalis	Ormanlar, vadi eteklerinde, alviolce zengin topraklar, çakıl taşlı alanlar, ırmak kenarı, 1-1100 m.	Ph		3-5	
Polygonum aviculare	Nemli bölgeler 1-700 m.	Th		7-11	
Prunus divaricata subsp. *divaricata*	Açık alanlar yamaçlar sık kayalıklar 1-2450 m.	Ph		4-5	
Pteridium aquilinum	Orman açıklıkları, ağaçlık açıklıkları, kumullar 1-1900 m.	H			
Pyrus elaegnifolia subsp. *kotschyana*	Kayalık kireçtaşlı yamaçlar, ormanlar 1000-1850 m.	Ph		4-5	
Quercus cerris var. *cerris*	Karışık ve yaprak döken ormanlar, Quercus, Carpinus, Fagus, Castanea, Pinus nigra, Pinus brutia, Pinus pinea ormanları 1-1500 (1900) m.	Ph	M	8-9	
Ranunculus sericeus	Nemli bölgeler, sulak tarlalar 650-2700 m.	H	Ir-Tr	5-6	
Rhus coriaria	Çalılıklar, ormanlar 600-1900 m.	Ph		6-7	
Rosa canina	Kenarlar, kayalık yamaçlar, çalılık, ormanlar, orman açıklıkları, kireçtaşlı yerler 30-1700 (2500) m.	Ph		5-7	
Rubia tinctorum	Çalılık ve ağaçlıklar 400-2000 m.	Ph	Ir-Tr	5-8	
Rubus sanctus	Açık çalılıklar, kayalık yamaçlar, akarsu kenarları, değişmez kumullar, ova kenarları,nemli yerler 1-1250 m.	Ph		6-8	
Rumex acetosella	Tarlalar, kum yığınları, nemli yerler 1-2300 m.	H		5-8	
Ruscus aculeatus var. *angustifolius*	*Carpinus* ağaçlıkları, kayalık, kireçtaşlı yamaçlar, taşlık, çalılık 30-1000 m.	Ch		2-5	

Bitkinin adı	Habitatı	Yaşam Formu	Fl.Bl	Ç.T	En.
Sambucus ebulus	Yaprak döken ormanlar, yol kenarı 500-2000 m.	H	E-S	7-8	
Sideritis parfoliata var. *condensata*	Kireçtaşlı kayalıklar, pinus ormanları, maki 1-2000 m.	H	EM	5-9	
Sideritis syriaca subsp. *nusairensis*	Kireçli kayalar, kuru kayalık yamaçlar 1200-2100 m.	H	EM	6-8	
Silene confertiflora	750-1800 m. rakımlarda	H		8	
Sium sisarum var. *lancifolium*	Bataklıklar, nemli yerler, çay ve dereler 150-1980 m.	H		6-8	
Smilax aspera	Maki, çalılık dar derin koyak, kayalık kireçtaşlı yamaçlar, sahil yakınları 50-700 m.	Ph		4-6	
Spartium junceum	Maki ve deniz kenarındaki uçurumlar 1-600 m.	Ph	M	4-7	
Tamus communis subsp. *communis*	Kireçtaşlı küçük vadiler, gölgeli akarsu kenarları, fagus ormanları, Q*uercus coccifera* çalılıklarının açıklıkları 20-1600 m.	Ph		4-6	
Teucrium polium	Kuru bölgeler, Quercus çalılıkları kayalık yamaçlar, step, kumul, tarla kenarları 1-2050 m.	Ch		6-9	
Thymbra spicata var. *spicata*	Kuru sık kayalık bölgeler (genellikle kalkerli) çalılık, çimenlik ve step 1-1000 m.	Ch	EM	6-7	
Thymus eigii	Makilik, *Pinus brutia* orman açıklıkları 500-915 m.	Ch	EM	6-7	
Thymus kotschyanus var. *glabrascens*	Çıplak taşlı dağ yamaçları 800-2250 m.	Ch	Ir-Tr	5-7	
Tribulus terrestris	Açık yada kumlu bölgeler, boş tarlalar 1-1200 m.	Th		6-9	
Urtica dioica	Ormanlar, gölgeli dereler, kayalık akarsu kenarı 500-2700 m.	H	E-S	6-9	
Ziziphora capitata	Kuru açık bölgeler, taşlı yamaçlar, kayalık katmanlar, step 1-2200 m.	Th	Ir-Tr	4-8	

Şekil 4.3. Taksonların flora bölgesine göre dağılımı.

Araştırma alanında etnobotanik kullanımları saptanan bitkilerin Raunkiaer'in hayat formları sınıflandırmasına (Kılınç ve Kutbay, 2004) göre dağılımları incelendiğinde 41 taksonun (%52) Hemikriptofit, 20 taksonun (%25) Fanerofit, 9 taksonun (%11) Kamefit, 7 taksonun (%9) Terofit ve 2 taksonun da (%3) Geofit oldukları anlaşılmaktadır. Bu bitkilerin hayat formu spektrumu Şekil 4.4'de verilmiştir.

Şekil 4.4. Taksonların hayat formları spekturumu.

Çalışma alanamızda etnobotanik kullanılan taksonlardan toplam 5 tanesi endemiktir. Bunlar; Zorkun (Kızılağaç) (*Alnus glunitosa* subsp. *antitaurica*),

Kaputkulak (*Centaurea haradjianii*), Yayla Çiçeği (Ölmez Otu) (*Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri*), *Alcea apterocarpa* ve Alıç (*Crateagus aronia* var. *minuta*)'tır (Davis, 1965-1988).

Endemik ve nadir bitkilerin tehlike sınıflarına göre (Ekim ve ark., 2000) dağılımında (Çizelge 4.3); taksonlardan Çağşır (*Ferula amanicola)* tehlike altındaki (EN kategorisi) türler; *Chaerophyllum libanoticum*, Kaputkulak (*Centaurea haradjianii*), Sancı Çayı (*Micromeria fruticosa* subsp. *barbata*) ve Kekik (*Thymus eigii*) zarar görebilir (VU kategorisi) türler; Zorkun, (*Alnus glunitosa* subsp. *antitaurica*) tehdit altına girebilir (LRnt kategorisi) tür; Ölmez Otu (*Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri*), Hatmi (*Alcea apterocarpa)* ve Alıç (*Crateagus aronia* var. *minuta*) en az endişe verici (LRlc kategorisi) türler ve Gıcı Pancar (*Silene confertiflora*) 'ın ise dağılımı ve bolluğu hakkında bilgi olmayan (DD kategorisi) türler oldukları anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.3. Tespit edilen endemik ve nadir bitkilerin tehlike sınıfları.

Bitkinin yerel adı	Bitkinin bilimsel adı	En.	Tehlike sınıfı
-	*Chaerophyllum libanoticum*	-	VU (Zarar görebilir)
Alıç	*Crateagus aronia* var. *minuta*	En.	LRlc (En az endişe verici)
Çağşır	*Ferula amanicola*	-	EN (Tehlikede)
Gıcı Pancar	*Silene confertiflora*	-	DD (Veri yetersiz)
Hatmi	*Alcea apterocarpa*	En.	LRlc (En az endişe verici)
Kaputkulak	*Centaurea haradjianii*	En.	VU (Zarar görebilir)
Kekik	*Thymus eigii*	-	VU (Zarar görebilir)
Sancı çayı	*Micromeria fruticosa* subsp. *barbata*	-	VU (Zarar görebilir)
Yayla çiçeği, Ölmez otu	*Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri*	En.	LRlc (En az endişe verici)
Zorkun, Kızılağaç	*Alnus glunitosa* subsp. *antitaurica*	En.	LRnt (Tehdit altına girebilir)

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu çalışma, Hasanbeyli ve Bahçe (Osmaniye) yörelerinde kullanılan taksonları ve etnobotanik özelliklerini belirlemek amacıyla 2004-2006 yılları arasında yapılmıştır. Yapılan arazi çalışmaları sonucunda 33 familyaya ve 69 cinse ait toplam 79 taksonun bölge halkı tarafından başta gıda (45 takson) ve ilaç (35 takson) olmak üzere ev eşyası (4 takson), kereste (3 takson), süs eşyası (3 takson), boya (1 takson) ve inançsal (1 takson) amaçlı kullanıldıkları saptanmıştır.

Tespit edilen taksonlardan Sumak (*Rhus coriaria*), Civan Perçemi (*Achillea biebersteinii*), Yayla Çiçeği (Ölmez Otu) (*Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri*), Yayla Çiçeği (Ölmez Otu) (*Helichrysum plicatum* subsp. *plicatum*), Yayla Çiçeği (Ölmez Otu) (*Helichrysum plicatum* subsp. *polyphyllum*), Kantaron (*Hypericum thymifolium*), Kantaron (*Hypericum confertum* subsp. *stenobotrys*), Ada Çayı (*Sideritis parfoliata* var. *condensata*), Dağçayı (*Sideritis syriaca* subsp. *nusairensis*), Eşek Reyhanı (Elma Otu, Enme Otu, Kara Evrek) (*Origanum syriacana* var. *bevanii*), Oğul Otu (*Melissa officinalis* subsp. *inodora*), Par Yavşanı (*Teucrium polium*), Sancı Çayı (Şarşar Çayı, Naneli Çay) (*Micromeria fruticosa* subsp. *brachycalyx*), Sancı Çayı, Şarşar Çayı (*Micromeria fruticosa* subsp. *barbata*) ve Çağşır (*Ferula amanicola*) taksonlarının bölgede ticari maksatlı toplandığı tespit edilmiştir.

Kullanılan 79 takson ağırlıklı olarak Labiatae (15 takson), Compositae (8 takson), Rosacea (7 takson) ve Umbelliferae (7 takson) familyalarında toplanmıştır.

Taksonların fitocoğrafik bölgelere göre dağılımında 22 taksonla Akdeniz elementleri başta gelir bunu 10 taksonla İran-Turan, 3 taksonla Avrupa-Sibirya elementleri izler.

Çalışma alanamızda etnobotanik amaçlı kullanılan toplam 5 takson (*Alnus glunitosa* subsp. *antitaurica*, *Centaurea haradjianii*, *Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri*, *Alcea apterocarpa*, *Crateagus aronia* var. *minuta*) endemiktir. Endemizm oranı % 6,3'tür.

Toplam 79 taksonun hayat formu spektrumunda Hemikriptofitler %52, Fanerofitler %25, Kamefitler %11, Terofitler %9 ve Geofitler %3 oranında temsil edilmiştir.

Etnobotanik kullanımı olan taksonlardan Çağşır (*Ferula amanicola*) tehlike altındaki (EN kategorisi) türlerden, *Chaerophyllum libanoticum,* Kaputkulak (*Centaurea haradjianii*), Sancı Çayı (*Micromeria fruticosa* subsp. *barbata*), Kekik (*Thymus eigii*) zarar görebilir (VU kategorisi) türlerdendir. Zorkun, (*Alnus glunitosa* subsp. *antitaurica)* türü zarar görebilir kategoriye çok yakın (LRnt kategorisi), Ölmez Otu (*Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri*), Hatmi (*Alcea apterocarpa)*, Alıç (*Crateagus aronia* var. *minuta*) türleri ise en az endişe verici (LRlc kategorisi) türlerdendir. Gıcı Pancar (*Silene confertiflora*) türü de dağılımı ve bolluğu hakkında bilgi olmayan (DD kategorisi) türleri arasındadır.

Sonuç olarak , araştırma alanımız olan Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) bölgesindeki etnobotanik kullanımı olan doğal bitkilerin kullanım amacı, kullanım şekli, kullanılan kısmı, yerel ve bilimsel isimleri kayıt altına alınmıştır.

5.2. Öneriler

Bu çalışma, bölgede etnobotanik kullanımı belirlenen türler üzerinde yapılacak çalışmalar için temel oluşturması bakımından çok önemlidir. Ayrıca bölgede kullanmak maksadıyla toplanan endemik ve tehlike sınıfındaki taksonları korumak için temel oluşturabilir. Bölge halkının ekonomik düzeyini iyileştirmede doğal bitki kullanımından faydalanmak için yapılacak çalışmalara da ışık tutması açısından çok önemlidir.

Çalışma alanımızda kullanılan ve ticareti yapılan taksonların ticari değerinin belirlenerek kültüre alınma durumlarının araştırılması ve uygun olanların kültür ortamında yetiştirilmesi doğal tahribatın azalmasını sağladığı gibi bölge halkının kalkınmasına da katkı getirebilir.

Kullanımı ilk kez bölgede belirlenen taksonların (*Calamintha sylvutica* subsp. *ascendens, Grammosciadium daucoides, Silene confertiflora, Alyssum constelletum, Centaurea haradjianii, Michauxia campanuloides, Amaranthus retroflexus,*

Chaerophyllum libanoticum, Eryngium glomeratum, Ferula amanicola, Ranunculus sericeus, Anchusa azurea var. *azurea* , *Alcea striata* subsp. *rufescens, Cardaria draba* subsp. *draba, Anarrhinum orientale, Cruciata taurica)* spesifik araştırılmaları yapılarak kullanımlarının bilimsellik yönleri araştırılmalıdır.

Ayrıca bölgede yoğun kullanılan taksonların (Özellikle *Helichrysum arenarium* subsp. *aucheri, Mentha longifolia* subsp. *longifolia, Teucrium polium, Micromeria fruticosa* subsp. *brachycalyx, Thymus eigii*) toplanma şekli ve zamanının bunların devamlılığını tehlikeye atmayacak şekilde yapılması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

ABAY, G., KILIÇ, A., 2001. Pürenbeleni ve Yanıktepe (Mersin) Yörelerindeki Bazı Bitkilerin Yöresel Adları ve Etnobotanik Özellikleri, Ot Sistematik Botanik Dergisi 8, 2, 97-104.

ADANA ORMAN BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ, 2001. Osmaniye Orman İşletme Müdürlüğü Hasanbeyli Orman İşletme Şefliği 2002- 2011 Yılları Orman Amenajman Planı.

ADANA ORMAN BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ, 2001. Osmaniye Orman İşletme Müdürlüğü Bahçe Orman İşletme Şefliği 2002- 2011 Yılları Orman Amenajman Planı.

AKMAN, Y., 1990. İklim ve Biyoiklim, Palme Yayıncılık, Ankara, 352s.

ALİ, Z., A., 1999. Folk Veterinary Medicine in Moradabad District (Uttar Pradesh), İndia, Fitoterapia 70: 340-347.

ALİ-SHTAYEH, M., S., YANİV, Z., MAHAJNA, J., 2000. Ethnobotanical Survey in The Palestinian Area: A Classification of The Healing Potential of Medicinal Plants, Journal of Ethnopharmacology 73: 221-232.

ASIMLIGİL, A., 1997. Şifalı Bitkiler, Timaş Yayınları, İstanbul, 352s.

BAĞCI, Y., 2000. Aladağlar (Yahyalı, Kayseri) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri, Ot Sistematik Botanik Dergisi 7, 1, 89-94

BAYTOP, A., 1977. Farmasotik Botanik, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, No: 25, Baha Matbaası, İstanbul, 407s.

BAYTOP, T., 1999. Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, 480s.

BİNGÖL, F., 1995. Some Drug Samples Sold in the Herbal Markets of Ankara, Ot Sistematik Botanik Dergisi 2, 2, 83-110.

BİRCAN, İ., KULHAN, E., ÖZASLAN, M., SABUNCU, A., 2000. Osmaniye İli Raporu, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Yayın No:DPT: 2498

BLANCKAERT, I., SWENNEN R. L., FLORES, M. P., LOPEZ, R. R., SAADE, L. R., 2004. Floristic Composition, Plant Uses And Management Practices İn

Homegardens Of San Rafael Coxcatlan, Valley Of Tehuacan-Cuicatlan, Mexico, Journal of Arid Environments 57: 39-62.

CAMEJO-RODRİGUES, J., ASCENSAO, L., BONET, M.A., VALLES, J., 2003. An Ethnobotanical Study of Medicinal and Aromatic Plants in the Naturel Park of "Serra de Sao Mamede'' (Portugal), Journal of Ethnopharmacology 89: 199-209.

CANO, J. H., VOLPATO, G., 2004. Herbal Mixtures İn The Traditional Medicine Of Eastern Cuba, Journal of Ethnopharmacology 90: 293-316.

COTTON, C.M., 1996. Ethnobotany Principles and Applications, JOHN WILEY & SONS, Chichester, 424s.

DAVIS, P.H., 1965-1988. Flora of Turkey and the East Aegean Islands. Vol: 1-10, Edunburgh Univ. Pres., Edinburgh.

DERMAN, E. 1986. Bitkisel İlaç Reçeteleri ve Uygulandığı Hastalıklar, Albayrak Matbaası, İzmir, 70s.

DURAN, A., SATIL, F., TÜMEN, G., 2001. Balıkesir Yöresinde Yenen Yabani Meyveler ve Etnobotanik özellikleri, Ot Sistematik Botanik Dergisi 8, 1, 87-94.

EBCİOĞLU, N., 2001. Sağlığımız İçin Yararlı Bitkiler, Remzi Kitabevi, İstanbul, 175s.

EKİM, T., KOYUNCU, M., VURAL, M., DUMAN, H., AYTAÇ, Z., ADIGÜZEL, N., 2000. Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı, Ankara (Eğrelti ve Tohumlu Bitkiler), RED DATA BOOK OF TURKISH PLANTS (*Pteridophyta* and *Spermatophyta*), Ankara, 246s.

ERTUĞ, F., 2000. An Ethnobotanical Study in Central Anatolia (Turkey), Economic Botany 54(2): 155-182.

FERNANDEZ, E.C., SANDİ, Y.E., KOKOSKA, L., 2003. Ethnobotanical İnventory of Medicinal Plants Used in the Bustillo Province of the Potosi Deparment, Bolivia, Fitoterapia 74: 407-416.

FYHRQUİST, P., MWASUMBİ, L., HAEGGSTRÖM, C.-A., VUORELA, H., HİLTUNEN, R., VUORELA, P., 2002. Ethnobotanical And Antimicrobial İnvestigation On Same Species Of *Terminalia* And *Combretum*

(Combretaceae) Growing İn Tanzania, Journal of Ethnofarmacology, 79: 169-177.

GİDAY, M., ASFAW, Z., ELMQVİST, T., WOLDU, Z., 2003. An Ethnobotanical Study of Medicinal Plants Used by The Zay People in Ethiopia, Journal of Ethnopharmacology 85: 43-52.

GÜNER, A., ÖZHATAY, N., EKİM, T., BAŞER, K.H.C. 2000. Flora of Turkey and the East Aegean Islands, Volume: 11 (Suppl.) Edinburgh Universty Pres, Edinburgh.

HANLİDOU, E., KAROUSOU, R., KLEFTOYANNİ, V., KOKKİNİ, S., 2004. The Herbal Market Of Thessaloniki (N Greece) And İts Relation To The Ethnobotanical Tradition, Journal of Ethnopharmacology 91: (2-3) 281-289.

HERNANDEZ, T., CANALES, M., AVİLA, J.G., DURAN, A., CABALLERO, J., ROMO de VİVAR, A., LİRA, R., 2003. Ethnobotany and Antibacterial Activity of Some Plants Used in Traditional Medicine of Zapotitlan de las Salinas, Puebla (Mexico), Journal of Ethnopharmacology 88: 181-188.

HİLL, A., F., 1986, Economic Botany, McGraw-Hill, Boston,

IŞIK, S., GÖNÜZ, A., ARSLAN, Ü., ÖZTÜRK, M., 1995. Afyon (Türkiye) İlindeki Bazı Türlerin Etnobotanik Özellikleri, Ot Sistematik Botanik Dergisi 2, 1, 161-166.

IUCN, 2001. IUCN Red List Categories and Criteria Version 3.1, IUCN- The World Conservation Union, Gland Switzerland, 32s.

JAİN, A., KATEWA, S. S., CHAUDHARY, B. L., GALAV, P., 2004. Folk Herbal Medicines Used İn Birth Control And Sexual Diseases By Tribals Of Sourthen Rajasthan, India Journal of Ethnopharmacology 90: 171-177.

KHASBAGAN, H-Y., SHENG, J-P., 2000. Wild Plants İn The Diet Of Arhorchın Mongol Herdsmen İn İner Mongolia, Economic Botany 54(4) pp., 528-536.

KILINÇ, M., KUTBAY, G., 2004. Bitki Ekolojisi, Palme Yayıncılık, Ankara, 432s.

LEONTİ, M., STİCHER, O., HEİNRİCH, M., 2003. Antiquity Of Medicinal Plant Usage İn Two Macro-Mayan Ethnic Groups (Mexico), Journal of Ethnopharmacology 88: 119-124.

LEPORATTİ, M. L., IVANCHEVA, S., 2003. Prelimiary Comparative Analysis Of Medicinal Plants Used İn The Traditional Medicine Of Bulgari And İtaly, Journal of Ethnopharmacology 87: 123-142.

LONG, C-L., Lİ, R., 2004. Ethnobotanical Studies on Medicinal Plants Used by the Red-headed Yao People in Jinping, Yunan Province, China, Journal of Ethnopharmacology 90: 389-395.

MİRALDİ, E., FERRİ, S., MOSTAGHİMİ, V., 2001. Botanical Drugs and Preparations in The Traditional Medicine of West Azerbaijan (İran), Journal of Ethnopharmacology 75: 77-87.

ÖZHATAY, N., KOYUNCU, M., ATAY, S., BYFIELD, A., 1997. Türkiye'nin Doğal Tıbbi Bitkilerinin Ticareti Hakkında Bir Çalışma, WWF-UK&STANLEY SMITH HORTICULTURAL TRUST. Doğal Hayatı Koruma Derneği, İstanbul, Türkiye I.S.B.N. 975-96081-9-7

ÖZTÜRK, A., ÖZTÜRK, S., KARTAL, Ş., 2000. Van Otlu Peynirlerine Katılan Bitkilerin Özellikleri ve Kullanılışları, Ot Sistematik Botanik Dergisi 7, 2, 167-179.

PİERONİ, A., 2000. Medicinal Plant and Food Medicines in The Folk Traditions of The Upper Lucca Province, İtaly, Journal of Ethnopharmacology 70: 235-273.

PİERONİ, A., QUAVE, C., NEBEL, S., HEİNRİCH, M., 2002. Ethnopharmacy Of The Ethnic Albanians (Arbereshe) Of Northen Basilicata , Italy, Fitoterapia 73: 217-241.

PRANCE, G., T., 1991.What is Ethnobotany Today?, Journal of Ethnofarmacology 32: 209-216.

SARIFAKIOĞLU, E., 1993. Bahçe – Haruniye (Adana) Dolayındaki Ofiyolitik Serinin Petrografisi, Jeokimyası ve Bu Seriye Bağlı Kromit Yataklarının Metalojenezi, Ç.Ü. Doktora Tezi, Adana, 221s.

SAYAR, A., GÜVENSEN, A., ÖZDEMİR, F., ÖZTÜRK, M., 1995. Muğla (Türkiye) İlindeki Bazı Türlerin Etnobotanik Özellikleri, Ot Sistematik Botanik Dergisi 2, 1, 151-160.

SİMPSON, B.B., OGORZALY, M.C., 2001. Economic Botany, McGraw-Hill, Boston, 530s.

ŞİMŞEK, I., AYTEKİN, F., YEŞİLADA, E., YILDIRIMLI, Ş., 2001. Ankara, Gölbaşı'nda Yabani Bitkilerin Kullanılış Amaçları ve Şekilleri Üzerine Bir Araştırma, Ot Sistematik Botanik Dergisi 8, 2, 105-120.

T.C. BAŞBAKANLIK KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 1996. Adana İli Arazi Varlığı, İl Rapor No: 01, Ankara.

T.C. KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI TOPRAKSU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 1972. Adana İli Toprak Envanter Raporu, Raporlar Serisi: 48, Toprak Etüdleri ve Haritalama Dairesi Arazi Tasnif Fen Heyeti Müdürlüğü, Ankara.

TANER, N., 1974. Ağrı Bölgesinde Halk İlaçları ve Şifalı Otlar, Türk Folklor Araştırmaları 301: 7/69 7070.

TURAN, F.A., 2000. Türkiye'de Halk İlacı Araştırmaları, Kültür Bakanlığı, Ankara, 68s.

TUZLACI, E., AYMAZ, P., E., 2001. Turkish Folk Medicinal Plants, Part 4: Gönen (Balıkesir), Fitoterapia 72: 323-343.

TUZLACI, E., EROL, M., K., 1999. Turkish Folk Medicinal Plants, Part 2: Eğirdir (Isparta), Fitoterapia 70: 593-610.

TUZLACI, E., TOLON, E., 2000. Turkısh Folk Medicinal Plants, Part 3: Şile (İstanbul), Fitoterapia 71: 673-685.

TÜRKMEN, N., DÜZENLİ, A., 1998. The Flora of Dörtyol and Erzin District of Hatay Province in Turkey, Turkey Journal Botany, 22: 121-142.

UNCİNİ MANGANELLİ, R., E., TOMEİ, P., E., 1999. Etnopharmacobotanical Studies of The Tuscan Archipelago, Jornul of Etnopharmacology 65: 181-202.

YALÇIN, A., 1999. Denenmiş Şifalı Bitki Reçeteleri Bitkisel Droglar, Geçit Kitabevi, İstanbul, 430s.

YILDIRIMLI, Ş., 1994 Karadeniz Bölgesi'nin Bir Tıbbi ve Besin Bitkisi: *Tachystemon orientalis*, Ot Sistematik Botanik Dergisi 1, 2, 7-12.

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Osmaniye ili Düziçi ilçesinin Ellek Kasabası'nda dünyaya geldim. İlkokulu burada okuduktan sonra Düziçi Öğretmen Lisesini bitirdim. 1994-1996 yılları arasında Ankara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Tıbbi Labaratuar programını bitirdim. 1996 yılında Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji bölümüne girdim. 1997 yılında Biyoloji öğrenimime Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde devam ettim. 1998 yılında da Çukurova Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji bölümüne yatay geçiş yaparak 2000 yılında mezun oldum.

Halen Adana ili Saimbeyli ilçesinde Beypınarı İlköğretim Okulunda sınıf öğretmeni olarak çalışmaktayım.

ARAŞTIRMA ALANI FOTOĞRAFLARI

Fot.1. Arazide ölmez otu (*Helichrysum*) toplayıcısı

Fot.2. Bahçe Yaylalık köyünde bir köy evi

Fot.3. Arazide Dağ çayı (*Sideritis syriaca* subsp. *nusairensis)* toplayıcısı

Fot.4. Gölgelik çınar (*Platanus orientalis*)

Fot.5. Topacık (*Cruciata taurica*) ve teleme

Fot.6. Teleme yapan çoban

Fot.7. Bahçe İnderesi Köyü

Fot.8. Hasanbeyli Karayiğitli Köyü

Fot.9. Ölmez otu (*Helichrysum*)

Fot.10. Dağ çayı *Sideritis syriaca* subsp. *nusairensis*

Fot.11. *Sideritis syriaca* subsp. *nusairensis* ve *Helichrysum'*un yayılışı

Fot.12. Topacık (*Cruciata taurica*)

Fot.13. Pırpır Otu (*Adiantum capillus-veneris)*

Fot.14. Menengiç (*Pistacia terebinthus* subsp. *palaestina)*

Fot.15. Kaputkulak (*Centaurea haradjianii)*

Fot.16. Kertiş Kuyruğu(*Micromeria myrtifolia)*

Fot.17. Boğaz Zili (*Eryngium glomeratum)*

Fot.18. Sancı Çayı (*Micromeria fruticosa)*